

Torsdagen den
25 februari 1982

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om tidpunkten
för visst beslut
om koncession
för torvbrytning*

1981/82:88

Torsdagen den 25 februari

Kl. 12.00

1 § Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellationerna 1981/82:142 och 145

Anf. 1 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Interpellation nr 142 av Jan Bergqvist om åtgärder mot vissa problem med multinationella företag, m. m. kommer på grund av riksdagsuppehållet att besvaras den 9 mars.

Interpellation nr 145 av Thorsten Larsson om verksamheten vid domänverket kommer, likaledes på grund av riksdagsuppehållet, att besvaras den 13 april.

3 § Svar på fråga 1981/82:238 om tidpunkten för visst beslut om koncession för torvbrytning

Anf. 2 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Åke Green har frågat när jag avser fatta beslut om koncession för torvbrytning i enlighet med ansökan från Avesta energiverk och Sandvikens energiverk.

Ansökningen gäller bearbetningskoncessioner för torv enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter inom områden belägna i Heby, Gävle och Sandvikens kommuner i Västmanlands och Gävleborgs län. Sådana ärenden prövas av regeringen efter beredning av statens industriverk, som också avger ett eget yttrande över ansökningen.

Industriverkets yttrande i det aktuella ärendet inkom till industridepartementet den 2 oktober 1981. Då vissa frågor ytterligare behövde belysas, lämnade verket den 1 december 1981 vissa kompletterande uppgifter i ärendet.

I ärendet har inkommit yttranden bl. a. från berörda kommuner, länsstyrelser och statliga myndigheter samt ett antal organisationer och enskilda. De aktuella områdena omfattas av ett flertal olika motstående markanvändningsintressen. Beträffande några områden föreligger konkur-

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om tidpunkten
för visst beslut
om koncession
för torvbrytning*

rerande ansökningar. Industriverket har tillstyrkt koncession för energiverket för vissa av områdena. För dessa områden gäller att avstyrkande eller erinringar föreligger från åtminstone någon remissinstans.

Ärendet bereds f. n. i regeringskansliet. Beslut kommer att fattas så snart beredningen har avslutats, vilket enligt vad som nu kan bedömas bör kunna ske under den närmaste månaden.

Anf. 3 ÅKE GREEN (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min fråga.

Svaret kan delvis tolkas positivt. Av industriministerns svar framgår ju att ärendet beräknas vara berett och klart för ett beslut under den närmaste månaden, alltså under mars månad. Men jag tycker i alla fall att behandlingen av detta ärende har tagit onödigt lång tid.

Vi har här ett konkret exempel på två kommuner som har en god framförhållning när det gäller att ersätta olja med fasta bränslen, vilket vi alla i sak är överens om att kommunerna bör göra. Och domänverket säger att projektet på just de mossar som berörs av dessa två kommuners anhållan om koncession är det förnämligaste och rent ekonomiskt bästa projektet i hela Mellansverige.

Saken blir inte mindre intressant av att Fagersta AB nu har utarbetat en speciell värmepanna som kan eldas med mycket våta bränslen, t. ex. våt torv. Man bedömer att pannan kan fungera även om bränslet innehåller ända upp till 78 % vatten. Det gäller då inte bara torv, utan även skogsavfall. Fagersta AB vill nu tillsammans med Avesta energiverk bygga en anläggning som skulle få utgöra ett pilotprojekt.

Statsrådet säger i sitt svar dels att det föreligger konkurrerande ansökningar beträffande vissa av områdena, dels att det råder delade meningar bland remissinstanserna. De uppgifter som jag har fått säger att det är tämligen eniga remissinstanser som har svarat på industriverkets frågor och funderingar. Det skulle vara intressant att få reda på, om statsrådet kan svara på den frågan, vilka konkurrenterna är som begär koncession för samma områden som de två berörda kommunernas energiverk.

Anf. 4 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan inte i dag gå in på vilka konkurrerande ansökningar som finns. Men jag kan utan tvekan konstatera att dels den omständigheten att det finns konkurrerande ansökningar, dels den omständigheten att det under remissomgången har anmälts motstående markanvändningsintressen har gjort att beredningen tar längre tid än om det hade varit ett klart tillstyrkande och en mycket klar beslutsbild.

Vi har från industridepartementets sida varit angelägna om att så snabbt som möjligt få ärendet avgjort. Det är därför jag har gjort utfästelsen att vi inom någon vecka skall komma med ett besked. Det är så snabbt som det över huvud taget går att behandla ett ärende av denna karaktär, som är rätt

komplikerat med tanke på att så många intressenter och parter skall säga sitt innan beslutet fattas.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1981/82:243 om åtgärder för att rädda den svenska boardindustrin

Anf. 5 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Arne Nygren har frågat mig om regeringen avser att vidta någon åtgärd för att rädda den svenska boardindustrin.

Den s. k. Åkermanska utredningen konstaterade i sin promemoria (Ds I 1978:6) "träfiberskiveindustrin – förslag till framtida struktur" att det rådde överkapacitet i branschen och att en kraftig nedskärning av kapaciteten måste genomföras. För den hårda boarden rekommenderade utredningen i stort en halvering av kapaciteten.

Genom ett aktivt strukturarbete inom branschen har kapaciteten i inte obetydlig utsträckning kunnat anpassas till marknadsförutsättningarna. En förutsättning för att en effektiv branschstruktur skall kunna uppnås är att företagen genom fortsatta åtgärder successivt stärker konkurrenskraften i branschen. Som ett aktuellt exempel på det pågående strukturarbetet i branschen vill jag nämna de i föregående vecka offentliggjorda planerna på ett samarbete mellan Masonite AB och Swanboard AB.

Regeringen har vid flera tillfällen avvisat krav som innebär att staten tar på sig ansvaret för att fastställa och genomdriva en viss utveckling av branschens struktur. Det finns flera skäl för detta.

I vårt ekonomiska system är det företagen som har det huvudsakliga ansvaret för att industristrukturen utvecklas så att konkurrenskraften successivt stärks. Det decentraliserade beslutsfattande som marknadsekonomi innebär är enligt min mening det bästa sättet att säkerställa en långsiktigt konkurrenskraftig industristruktur.

Statsmakterna kan givetvis inte avhända sig möjligheten att, när så anses motiverat, med regionalpolitiska och andra befintliga medel påverka utvecklingen i önskad riktning. Detta kräver en kontinuerlig bevakning av utvecklingen inom branschen. Denna bevakning sker dels inom industridepartementet, bl. a. genom kontakter med enskilda företag, dels inom statens industriverk. Vidare har staten god inblick i branschen genom det statliga ägandet.

Jag kommer således, genom den bevakning av branschens utveckling som jag berört, att fortlöpande få information om berörda företags strukturarbete.

Talmannen konstaterade att frågeställaren ej var närvarande i kammaren och förklarade överläggningen avslutad.

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om åtgärder för
att rädda den
svenska boardin-
dustrin*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

5 § Svar på interpellationerna 1981/82:117 och 120 om de statliga företagens verksamhet och framtid

Anf. 6 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Thage Peterson har frågat mig vad som är innebörden i och avsikten med de direktiv jag lämnat beträffande de statliga företagen.

Sven Henricsson har frågat mig om jag närmare kan redogöra för de framtida planerna beträffande Statsföretag AB:s verksamhet.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

I prop. 1981/82:56 om kapitaltillskott till vissa statliga företag, m. m. anmälde jag att jag avsåg att genomföra en omprövning av förutsättningarna för Statsföretags verksamhet och återkomma till regeringen med förslag härom under våren 1982. I enlighet med riksdagens beslut i höstas har de ekonomiska problemen inom LKAB och SSAB fått en tillfredsställande lösning. Nu återstår att ta ställning till och finna lösning på problemen inom resterande delar av Statsföretagsgruppen.

Statsföretagsgruppen har under senare år varit föremål för en snabb utveckling. Verksamheten har präglats av omfattande investeringar, till övervägande del i nya anläggningar och av expansionskaraktär. Statsföretag har också medverkat i strukturomvandlingen av vissa branscher som drabbats av avsättnings- och lönsamhetsproblem. Bolaget har uppvisat stora förluster sedan år 1976. Statsföretagsgruppens expansion i kombination med en svag lönsamhetsutveckling har inneburit att verksamheten fått finansieras med externt kapital som i betydande utsträckning utgjorts av statliga tillskott. Jag har i olika sammanhang framhållit att alla förutsättningar att successivt effektivisera företagsgruppens verksamhet måste tas till vara för att förbättra resultat och lönsamhet. En sådan anpassning av Statsföretagsgruppens omfattning och verksamhet har inte skett. Statsföretags egna åtgärder har således varit otillräckliga för att möta de stora krav på finansiell medverkan som riktats mot moderbolaget från ett flertal dotterbolag.

Statsföretag har nu hemställt om ett kapitaltillskott på 1 645 milj. kr. för att lösa ekonomiska problem. Även med ett sådant tillskott kvarstår problemen inom dotterbolagen ASSI och Beroxo att lösa. Den ekonomiska analys som genomförts pekar på att Statsföretagsgruppen t. o. m. år 1984 har behov av kapitaltillskott på drygt 3 miljarder kronor.

Målet för det pågående utredningsarbetet är i första hand att finna lösningar på Statsföretags ekonomiska problem. De förslag som bearbetats rör inte bara frågan om kapitaltillskott utan också företagsgruppens organisation och inriktningen av dess verksamhet.

En fråga som jag aktualiserat i detta sammanhang är en utbrytning av vissa företag från Statsföretagsgruppen och en överföring av dessa direkt till staten. Statsföretags styrelse har inte accepterat detta förslag. Utredningsarbetet har därmed försenats, och något förslag kommer sannolikt inte att kunna föreläggas riksdagen i vår.

Frågan om Statsföretagsgruppens struktur och organisation m. m. kommer att utredas vidare av en särskild arbetsgrupp.

Torsdagen den
25 februari 1982

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation.

När jag för en dryg månad sedan ställde min interpellation om Statsföretag begärde jag att industriministern skulle redovisa vad han och regeringen höll på med när det gällde de statliga företagens verksamhet och framtid. Jag ville ha reda på innebörden och avsikten med de direktiv industriministern sade sig ha lämnat som underlag för arbetet med propositionen om de statliga företagen. Och jag hävdade att i en fråga som gäller tiotusentals anställda och deras familjer och hundratals orter runt om i landet – i en så viktig fråga – är det inte acceptabelt att direktiven hemlighålls i industridepartementet.

Det finns kanske de som menar att jag har blivit bönhörd över hövan redan utan industriministerns svar här i riksdagen. För under de senaste veckorna har regeringens många turer om Statsföretag spelats upp inför öppen ridå, med beskyllningar, sakargument och hot blandade i en enda salig röra.

Men det var inte precis *den* öppenheten jag efterlyste i min interpellation. Jag ville ha reda på innebörden och avsikten med industriministerns agerande – och varför industriministern ville göra organisatoriska förändringar i Statsföretagsgruppen.

Vid ett genomförande av så genomgripande förändringar som industriministern antydde att han avsåg att göra, utgick jag ifrån att han naturligtvis hade ett ordentligt beslutsunderlag i botten. Jag har genom industriministerns vänlighet fått tillgång till det material som ligger till grund för utarbetande av förslagen om organisationsförändringar i Statsföretag. Jag måste säga att det materialet är mycket torftigt. Det räcker inte med svepande formuleringar om behovet av en decentralisering av besluten i Statsföretagsgruppen.

Det vi fått veta under de senaste veckorna är att industriministern vill stycka Statsföretag. ASSI och Procordia skall lyftas ut ur koncernen. Vad som därefter skall hända med ASSI har inte sagts. I förlängningen av den här åtgärden skymtar en samordning mellan ASSI, NCB och domänverket, men hur en sådan samordning skall se ut har man ännu inte funderat närmare på. Därjämte har industriministern framhållit att en utförsäljning eller privatisering av lönsamma bitar av Statsföretagsgruppen är tänkbar eller t. o. m. önskvärd.

Man får onekligen intrycket att huvudsyftet med hela operationen är att så diskret som möjligt klara den nödvändiga finansiella rekonstruktionen av Statsföretag. Jag vill säga: Det är ingen bra utgångspunkt för en organisationsförändring. En organisationsförändring av Statsföretag skall grundas på sakskäl och ingenting annat. Jag skall citera en kommentar som en gammal god vän till herr Åsling fällde direkt efter det att den här historien började rulla upp. Han sade så här: "Det är lite för fixigt och trixigt" – och det kanske man kan hålla med om.

Vi är inte motståndare till en omorganisation av den statliga företagssektorn. Det har jag framhållit flera gånger under senare tid. Jag menar tvärtom att det finns goda skäl för en översyn av den statliga företagssektorns

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

organisation för att få fram den bästa organisationen. Men självfallet får inte en sådan omorganisation gå till hur som helst – eller hanteras hur som helst. Jag menar att industriministern har hanterat denna fråga utomordentligt klantigt. Han har varit illa förberedd – både sakligt och politiskt. Det beklagar vi. Vi vill icke att Statsföretag eller andra företag i svenskt näringsliv onödigt skall skadas.

Det som har hänt i Statsföretagsfrågan sedan årsskiftet har skadat Statsföretag. Att de anställda utsatts för onödiga påfrestningar genom den oro som spritts är helt klart. Men också effektiviteten i företagen har säkerligen också påverkats negativt. Osäkerhet om framtiden leder till försämrade arbetsprestationer – det har vi ofta sett förr. Självklart har Statsföretags relationer till kunderna störts av att den ansvarige ministern gått ut och talat om styckning och försäljning. Dessutom – och det har uttalats här och var – har Statsföretags möjligheter att rekrytera kvalificerad personal och ledning försvärats. Det finns en uppenbar risk för att det kommer att ta en tid att reparera den skadan. Men nu är den skedd, och det finns egentligen inte så stor anledning att orda mer om det nu.

Jag vill bara tillägga en sak: Vi socialdemokrater har aldrig velat politisera frågan om Statsföretags organisation. Nu försöker industriministern avpolitisera själva organisationsfrågorna. Och det tycker jag är bra. Det gagnar inte de statliga företagen, de anställda där eller berörda kommuner att onödiga gräl och diskussioner uppkommer.

Vi har inte heller – jag vill upprepa det – förnekat behovet av organisationsförändringar i den statliga företagssektorn. Tvärtom har vi sagt att en översyn av organisationen är önskvärd. Jag menar att man då måste se till att den genomförs på ett sådant sätt att arbetsron i företagen bibehålls, att det inte sprids oro bland de anställda och att Statsföretags konkurrensmöjligheter inte försämras.

Jag menar att det är fullt möjligt att uppnå detta. Men förutsättningen är för det första att målsättningen med organisationsöversynen klart läggs fast från början och för det andra att de berörda – företag och anställda – känner att de får inflytande över själva organisationsarbetet. Som vi ser det är detta två viktiga utgångspunkter när detta arbete nu skall börja: att det finns en klar målsättning med en översyn och att de berörda företagen i Statsföretagsgruppen och de anställda känner att de har möjligheter till inflytande över själva organisationsarbetet.

Vi har ett bestämt mål med översynsarbetet. Det målet är att arbetsgruppens förslag skall syfta till att öka den statliga företagssektorns slagkraft och effektivitet. När vi nu hälsar med tillfredsställelse att industriministern kommer att tillsätta den här arbetsgruppen – jag skall senare återkomma till frågan om sammansättning och direktiv – är det inte därför att arbetsgruppen skall försvaga Statsföretag eller avveckla statlig företagsverksamhet, utan vi menar att arbetsgruppen skall ha en bestämd målsättning, nämligen att öka den statliga företagssektorns slagkraft och effektivitet.

Situationen är nu också den att det är nödvändigt med snara och betydande finansiella tillskott till Statsföretag. Vi hade den diskussionen om Statsföre-

tag när vi möttes här i höstas, industriministern och jag. Då tyckte jag att det var illa nog att dessa tillskott fördröjts till våren 1982. Jag tror att det har skapat osäkerhet i planeringsarbetet hos Statsföretag, och det kan också ha vållat stora problem hos enskilda företag i koncernen. Därför är det nu ett krav från vår sida att regeringen gör det möjligt för riksdagen att redan under våren ta beslut om finansiella tillskott till Statsföretag.

En annan omedelbar uppgift för industriministern måste vara att ge Statsföretag en ledning som kan ta tag i företagets problem men också dess många utvecklingsmöjligheter – det är viktigt att tillägga detta. Jag är medveten om att det kanske inte blir någon lätt uppgift efter de olika turerna i Statsföretagsfrågan, men uppgiften måste lika fullt lösas.

Herr talman! Interpellationssvaret och de kommentarer som industriministern gjorde i går menar jag på väsentliga punkter innebär en total reträtt från tidigare förslag och uttalanden. Jag hälsar den tillnyktringen med tillfredsställelse.

Det innebär att jag nu är överens med industriministern på ett par viktiga punkter: vi är överens om att en översyn av de statliga företagens organisation skall genomföras, och vi är också överens om att en extra bolagsstämma bör inkallas – det har aldrig varit någon kontroversiell fråga.

Men på ett antal punkter är industriministern och jag klart oense.

Den första punkten gäller inriktningen på organisationsöversynen. Jag menar att syftet med översynen klart skall anges – jag upprepar det igen. Målet måste vara en effektivisering och utveckling av den statliga företagssektorn. Arbetet bör då inte inriktas mot de av industriministern tidigare framförda förslagen. Jag menar att det vore att binda upp arbetsgruppen till förslag som såvitt jag kan se inte har mottagits positivt från ett enda håll. Efter vad jag har förstått av olika uttalanden har också den nye ordföranden i Statsföretag AB samma inställning till frågorna som den nuvarande styrelsen. Därför är direktivens skrivningar om herr Åslings förslag som huvudförslag orimliga i detta avseende.

Den andra punkten, där vi inte är överens, gäller formerna för översynen. Där behöver det inte vara någon större svårighet att bli överens. Jag menar att representationen måste breddas. De anställda måste t. ex. bli representerade direkt i arbetsgruppen.

Den tredje punkten gäller behovet av omedelbara finansiella tillskott i Statsföretag. Industriministerns kommentarer här i går är något oklara därvidlag. Därför är jag närmast ute efter ett förtydligande. Jag hörde industriministern i Morgonekot och fick då närmast intrycket av att det skulle komma förslag i tilläggsbudgeten som skulle tillförsäkra Statsföretag möjligheter att klara de nödlidande företagen. Men jag vill ha ett förtydligande här, därför att jag även har andra uppgifter som pekar på att industriministern avser att skjuta också de ekonomiska frågorna till hösten. Det är enligt min mening inte möjligt, för en sådan handläggning kommer oundvikligen att leda till allvarliga problem för vissa dotterföretag. Därför menar jag att industriministern redan i vår måste tilldela Statsföretag

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

erforderliga kapitaltillskott för att inte utsätta företag för betydande risker. Här skulle jag gärna vilja ha ett förtydligande från industriministern.

Den fjärde punkten gäller ett klart och entydigt nej till privatisering av lönsamma enheter inom Statsföretagsgruppen, och där känner industriministern till den socialdemokratiska uppfattningen. Självfallet kan man inte ha något totalstopp eller idiotstopp för Statsföretags ledning när det gäller att handla med företag, att köpa och sälja företag. En koncernledning måste alltid ha de möjligheterna – det gäller i det privata näringslivet, i det kooperativa och i det statliga. Vad jag här är ute efter är att deklarerat den socialdemokratiska uppfattningen, att säga nej till en privatisering och utförsäljning av just lönsamma enheter. Genom vårt agerande och Statsföretags styrelses motstånd har industriministerns planer också stoppats – det skulle ha fått återverkningar på den övriga Statsföretagssektorn – åtminstone för ett tag. Men här menar jag att direktiven för arbetsgruppen också måste rensas på den punkten.

Jag har en direkt fråga till herr Åsling: Varför skall inte staten kunna äga lönsamma företag? Om staten får lönsamma företag inom Statsföretagssektorn, varför måste då herr Åsling sälja ut dem? Jag förstår inte resonemang-
et. Vi önskar ju att den privata sektorn har lönsamma företag. Jag tror att lönsamma företag ofta är en garanti för bättre utveckling och för ökad trivsel bland de anställda. Vi önskar att de kooperativa, såväl de producentkooperativa som de konsumentkooperativa, industriföretagen och andra företag skall vara lönsamma. På samma sätt önskar vi att de statliga företagen skall bli lönsamma, om de får utvecklas och får arbetsro. Därför förstår jag inte att man, så fort det uppvisas ett plus i resultatet för ett statligt företag, genast måste fundera på om en privat köpare kan tänkas vara intresserad av företaget. Då för man fram tankar på utförsäljning och privatisering. Är det här möjligen den ideologiska frågan – att industriministerns motstånd mot statlig företagsamhet så att säga har den utgångspunkten, att så fort man finner en kund som kan köpa statliga företag, så skall man också avveckla statliga företag?

Nu skall alltså en arbetsgrupp tillsättas. Det är från början ett bra socialdemokratiskt förslag, så där är vi alltså överens. Jag hoppas att industriministern kompletterar gruppen och tvättar direktiven så som jag har föreslagit här. Men jag har också en maning till industriministern: Ge nu arbetsgruppen arbetsro och möjligheter att arbeta med olika lösningar för att få ett ännu bättre Statsföretag!

Och jag vill tillägga: Det vore bra om industriministern tog sig samman och på allt sätt medverkade till att också själva Statsföretag ges arbetsro. Om industriministern, som jag hoppas, avser att nå detta, så är det litet svårt att förstå varför industriministern fortsätter att skapa onödigt diskussion kring Statsföretag. Jag vet att industriministern är en stridsglad man, men jag tycker att han nu får lugna sig ett tag. Det är t. ex. inte nödvändigt att skapa en diskussion om vad som menas med en enhällig Statsföretagsstyrelse, när dess beslut i den här frågan var enhälliga. Jag tycker att det är helt onödigt av industriministern att fortsätta den delen av diskussionen kring Statsföretag.

Jag tror att Statsföretag nu behöver arbetsro, och jag tror också svenska folket vill se att regeringen och riksdagen, som har ansvaret för den statliga företagsverksamheten, tar sig samman och medverkar till att de statliga företagen bereds arbetsro och utvecklingsmöjligheter.

Jag vill, herr talman, till slut något beröra frågan om den roll som vi vill att de statliga företagen skall spela i industripolitiken. Det finns skäl att i den här debatten påminna om detta, när man från olika håll – framför allt från folkpartihåll och från moderat håll – gör allt för att förfölja de statliga företagen. Industriministern märkte kanske att jag inte sade från centerhåll. Vi ser den statliga företagssektorn som ett instrument i en aktiv industripolitik – inte som ett besvärande påhäng.

Vi menar att det är helt obestridligt att de statliga företagen spelat en viktig roll i regionalpolitiken. Genom de statliga företagen har vi kunnat hålla uppe sysselsättningen i de regioner där arbetsmarknaden är svagast. Det går inte att påstå, som man gör från konservativt och liberalt håll, att vi i Sverige i det statliga företagandet tar i anspråk resurser som skulle kunna utnyttjas bättre i annan produktion. Tvärtom har det statliga företagandet inneburit att vi har tagit vara på arbetskraftsresurser som annars skulle varit outnyttjade. Man hade haft öppen arbetslöshet i stället. Detta måste vara *en* av uppgifterna för den statliga företagssektorn: att skapa jobb i sysselsättningssvaga regioner.

En annan viktig uppgift för de statliga företagen är enligt vår uppfattning att vara ett medel som statsmakterna kan sätta in för att påverka strukturutvecklingen i enskilda branscher. En tredje uppgift är att vara en kanal för statliga stimulansåtgärder till industrin.

Jag vill medge att detta inte är några enkla och okomplicerade uppgifter, som läggs på den statliga företagssektorn. Det är tvärtom många svåra problem som måste lösas, och naturligtvis måste man ständigt vara öppen för att söka sig fram längs nya vägar. Men just detta är oerhört viktigt: att det finns en vilja till utveckling av nya metoder och en anpassning till nya förutsättningar. Vad som behövs i dag – i en tid av pessimism i näringslivet och i en tid då det samtidigt förekommer ett skall mot de statliga företagen – är en offensiv inriktning för att den statliga företagssektorn skall bli ett effektivt industripolitiskt instrument. Om man inte tror på statligt företagande, blir man lätt defensiv och passiv. Och jag menar att passivism och defensivt tänkande i denna fråga tyvärr har präglat de borgerliga regeringarna. De har inte trott på statligt företagande. Därmed har också den naturliga lösningen på problemen för de borgerliga blivit att dra ner och på sikt avveckla den statliga företagssektorn.

Vad som har varit betecknande för de borgerliga regeringarnas behandling av den statliga företagssektorn är avsaknaden av initiativ som varit avsedda att stärka och utveckla de statliga företagen. Därför måste jag beklaga att jag inte kan se ett uns av framtidssatsning heller i det herr Åsling nu säger – eller de senaste dagarna sagt – sig vilja göra med Statsföretag. Syftet med organisationsförändringarna är ju inte, i herr Åslings tappning, precis att öka effektiviteten eller förändra utvecklingen. Då frågar jag mig: Kanske är hans

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

förslag bara en del i en finansiell transaktion? I så fall är det ganska meningslöst. Men det kan ju också vara så att organisationsförändringarna, som han går och tänker på, är avsedda att bädda för en privatisering av statliga företag, eftersom den möjligheten finns med i herr Åslings direktiv. Möjligen ger det applåder från högern och folkpartiet.

Men det innebär då samtidigt att vårt motstånd kommer att hårdna. Jag vill lova industriministern en hård strid om planerna på att avrusta och privatisera den statliga företagsamheten skulle fullföljas.

Anf. 8 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret, men jag måste samtidigt konstatera att en hel rad frågetecken kvarstår.

I svaret talas det om behovet av kapitaltillskott men även om en ny organisation och en ny inriktning av Statsföretagsgruppen. Dessutom signalerar svaret en utbrytning av vissa företag och överföring av dessa direkt till staten.

I detta sammanhang har industriministern bl. a. talat om att slå samman ASSI med domänverket och NCB. Hela idén med en sådan anordning har kritiserats sönder av skogsindustrins fackliga företrädare. Och självfallet har förslaget mötts av betydande oro hos de anställda. Hur blir det, herr industriminister, med dessa planer i framtiden? Jag vill gärna vidarebefordra denna fråga nu direkt till industriministern.

Procordia brukar kallas Statsföretagsgruppens ekonomiskt-finansiella ryggrad. Tillhör då Tobaksbolaget de företag som skall brytas ut ur gruppen, och när kommer en sådan manöver att ske? Hur blir i så fall de framtida driftsformerna och skall företaget kanske privatiseras? Frågorna hopar sig. Diskussionens vågor går höga bland de berörda. Det gäller bl. a. de anställda i Härnösandsfabriken, som vill ha ett klart besked.

Men frågan om Statsföretags framtid har stor betydelse för hela samhällsekonomin. Med en omsättning på närmare 14 miljarder kronor 1980, med över 46 000 anställda och tyngdpunkten i viktiga basnäringar som gruv-, stål-, skogs- och petroleumbranschen har Statsföretag en avgörande strategisk betydelse för svensk industri. Detta belyses bl. a. av det förhållandet att Statsföretag år 1980 svarade för en femtedel av landets industriinvesteringar. Enbart i Norrland har Statsföretag under 1970-talet investerat ca 5 miljarder kronor. I Norrland, och då främst i Norrbotten, har Statsföretagsgruppen 40 % av sina anställda. Ja, stora delar av Norrland kan sägas stå och falla med Statsföretag och utanför denna grupp stående statliga verk och företag. I en tid då det privata kapitalet kännetecknas av spekulation och öppen investeringsovilja har den betydande investeringsverksamhet som Statsföretag bedrivit haft stor betydelse för samhällsekonomin och därmed för människorna. Utan dessa satsningar på investeringsidan hade arbetsmarknadsproblemen i dag varit mycket större.

Till bilden av de privata storföretagens investeringsverksamhet, som man bör jämföra med, hör också den uppseendeväckande ökningen av utlandsinvesteringarna. Efter att ha legat relativt konstant på 3,5 miljarder de

senaste åren ökade de till 6,5 miljarder under fjolåret. Tar man vidare hänsyn till den upplåning, med av riksbanken godkänd borgen, från svenska moderföretag som dotterbolagen gör i investeringssyfte uppgår de totala investeringarna i svenskägda dotterbolag utomlands uppskattningsvis till mer än 20 miljarder kronor.

Se då de svenska statsföretagens finansiella problem mot bakgrund av denna utveckling! Så har t. ex. ASSI inte fått låna ens i den svenska statliga Investeringsbanken utan tvingats ut på den internationella lånemarknaden. Detta är primärorsaken till att ASSI gjort ca 320 miljoner i ränte- och kursförluster! Regeringens egen finanspolitik, herr industriminister, har skapat denna situation.

Förhållandet är för resten detsamma med statligt ägda Svenska Varv, som vägrades lån i svenska kreditinstitut, tvingades ut på den amerikanska lånemarknaden och därmed åsamkades flera hundra miljoner i kursförluster.

Bristen på offensiv framtidsplanering i kombination med en styvmoderlig behandling är kännetecknande för regeringens handhavande av den statliga företagssektorn. Det stämmer väl med högerens syn på densamma. De borgerliga partierna hyllar marknadshushållningen och förordar en privatisering av offentlig verksamhet. En styckning av Statsföretag passar väl in i bilden.

Har då det privata näringslivet skurit några lagrar? En analys som gjorts av ekonomidepartementet och som nyligen publicerats visar att det privata näringslivet sedan 1965 kan notera ett ras i antalet sysselsatta med 23 % eller med 820 000 personer räknat i s. k. manår, dvs. att deltidstjänster har omräknats till heltid. Räknar man i deltidstjänster blir siffran inte lika hög.

För något mer än ett år sedan presenterade regeringen en besparingsproposition, nr 1980/81:20. På s. 5 anförde statsministern följande: "Det behövs mer än 100 000 nya jobb inom den utlandskonkurrerande sektorn i svenskt näringsliv för att den skall bli stor nog att betala vår import." Under den tid som förflutit sedan detta yttrande fälldes av statsministern har Sverige förlorat ytterligare 40 000 industrijobb.

Till saken hör att bortfallen av industrijobb, som för resten pågått länge, tidigare kunnat kompenseras genom en ökning av jobben i den offentliga sektorn. Men attackerna från de borgerliga mot den offentliga sektorn har nu verkligen börjat bära frukt. Man kan konstatera kraftiga nedskärningar i rekryteringen till denna sektor, och nu ges inte längre möjlighet att kompensera nedskärningar i industrisektorn med motsvarande ökning i den offentliga sektorn.

Då jag nu ändå söker beskriva bakgrunden är det lämpligt att erinra om centerns löfte – eller "målangivelse" – om 400 000 nya jobb, varav 270 000 inom industrin – en målsättning som angavs 1976. Redan då förklarade industriministern i olika sammanhang, bl. a. i en intervju i tidningen Veckans Affärer, målsättningen vara att så långt som möjligt söka privatisera de statliga företagen.

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

Om de statliga företagens verk- samhet och fram- tid

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

De över 40 000 anställda inom Statsföretagsgruppen är oroade av de signaler om privatisering och uppstyckning av Statsföretag som har kommit från industriministern. Många kommuner är också oroade. Hela frågan om Statsföretags omorganisation ger ett rörigt och tvivelaktigt intryck.

”Frågan om Statsföretagsgruppens struktur och organisation m. m. kommer att utredas vidare av en särskild arbetsgrupp”, skriver industriministern slutligen i sitt svar på min interpellation. Om detta kan sägas att en omorganisation kan behövas – men inte mot en försvagning utan mot en förstärkning av Statsföretag. En fråga är berättigad i detta sammanhang: Kommer de fackliga organisationerna, dvs. de anställda, att få rimlig representation i den omtalade utredningen eller kommer de att ställas helt utanför?

Jag vill till slut påminna om de frågor som jag ställde i början av anförandet: Tänker industriministern fullfölja tanken på en sammanläggning i någon form av domänverket, ASSI och NCB? Skall Procordia eller Tobaksbolaget brytas ut och eventuellt privatiseras?

Anf. 9 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Såväl sakligt som politiskt är handläggningen av Statsföretagsgruppens problem ytterligt märklig och otillfredsställande. Besked till såväl Statsföretags styrelse som parlamentarisk opposition och allmänhet har lämnats via diverse presskonferenser. Enligt upplysningarna vid gårdagens presskonferens är avsikten nu att med hjälp av kapitall tillskott på tilläggsbudgeten hålla verksamheten i Statsföretag flytande över valet utan klara mål och riktlinjer. Det finns anledning att med tacksamhet konstatera att ingen annan stor svensk industrikoncern sköts på detta sätt. Den av industriministern valda handlingsvägen påminner mig om ett gammalt talesätt: Efter mig syndafloden.

Statsföretags styrelse kan klandras för bristande handlingskraft. Samma kritik måste riktas mot industriministern. Snart har två borgerliga mandatperioder gått utan att industriministern har förmått ta itu med problemet Statsföretag. Utredningen under Gunnar Söder var klar redan 1978, och den har inte lett till några initiativ, fastän riksdagen har begärt nya riktlinjer för Statsföretags verksamhet. Nu tillsätter industriministern en departemental arbetsgrupp utan någon som helst industriell expertis för att utreda vad som skall hända med Statsföretag. Jag menar att avsaknaden av industriell expertis i arbetsgruppen är allvarlig. De flesta av de 40 000 anställda i Statsföretagskoncernen återfinns ändå i någon form av industriföretag.

Vad som nu behövs är omedelbar handling för att förebygga ytterligare förluster och ytterligare bördor för skattebetalarna. Detta är självfallet i första hand ett ansvar för Statsföretags styrelse. Är Nils Åsling inte nöjd med styrelsen, skall han naturligtvis byta ut den. Men han skall inte frånta styrelsen dess ansvar och inte omöjliggöra dess arbete. Vad Statsföretag behöver är en handlingskraftig styrelse som omedelbart sätter i gång att sanera, röja upp, skaffa fram kapital – t. ex. genom försäljningar – och som arbetar på att förebygga ytterligare förluster. De stora förluster som redan är

konstaterade i flera av bolagen är inte så mycket att göra åt. Men nuvärdet av de framtida förlusterna kan minskas.

Jag förstår inte vilken roll industriministern tänker sig för Statsföretags styrelse under de kommande månaderna. Vilka befogenheter skall Statsföretags styrelse känna att den har? Är det Statsföretags styrelse som skall göra något åt Statsföretags problem eller är det den departementala arbetsgrupp som utreder hela koncernen? Det vore intressant att få höra industriministerns syn på en bolagsstyrelses ansvar. Trots allt är ju Statsföretags styrelse också en bolagsstyrelse.

ASSI är ett företag i behov av omedelbara åtgärder. Även den saken utreds av en person utanför Statsföretag. Jag skulle vilja fråga industriministern: Vilket parlamentariskt stöd anser sig industriministern ha för sina planer på en sammanläggning av NCB, ASSI och domänverket?

Från moderat håll avvisar vi konstruktioner som syftar till att dölja förlusterna i ASSI. Vi är också oroliga för konsekvenserna för övrig skogsindustri, om nya stora statliga subventioner skall pumpas in i statliga förlustföretag. Inom skogsindustrin finns ungefär 50 000 anställda; i ASSI och NCB i dag kanske 12 000. Jag tycker att man måste tänka på alla som arbetar i svensk skogsindustri och deras anställningstrygghet.

Vi moderater vill även slå vakt om domänverkets oberoende ställning och dess betydelse på den fria virkesmarknaden. Det finns många små sågverk ute i bygderna, som är beroende av virkesflödet från ASSI. Vad ASSI omedelbart behöver är en ny ledning, som griper sig an med frågan hur förlustflödet i ASSI skall stoppas.

Vad Statsföretag i den akuta krissituationen behöver är en handlingskraftig styrelse, som griper sig an med problemet ASSI. Jag tycker inte att man skall lyfta bort ASSI från det styrelseansvar som Statsföretag har. Ändå har alla felinvesteringar i ASSI skett under Statsföretags ledning under 1970-talet. Låt då Statsföretag gripa sig an med problemet ASSI och självt rensa upp! Statsföretag skall också ta sig an problemet Beroxo och problemet Eiser, m. m. Statsföretags styrelse skall vara affärsskicklig nog att via affärer med i gruppen ingående företag också skaffa kapital till gruppen, inte bara förbruka kapital.

Det är bra att industriministern vill omorganisera Statsföretag. Det borde industriministern ha tagit itu med för länge sedan. Då hade räkningen till skattebetalarna inte behövt bli så stor. Det vore intressant för kammaren att här i dag få en indikation på vilka belopp som industriministern kommer att begära i tilläggspropositionen den 31 mars.

Omorganisationen av Statsföretag måste baseras på 1970-talets erfarenheter, vilka klart visar att staten inte är ägnad att äga och driva företag. Affärsmässigheten och effektiviteten i statlig verksamhet tycks alltid bli lägre än i enskild verksamhet. Den politiska inblandningen går inte att undvika. Styrelsens känsla av självständighet och personligt ansvar undergrävs av att staten och politikerna finns bakom ryggen.

De senaste veckornas turer runt Statsföretag illustrerar att staten har svårt att utöva sin ägarroll utifrån affärsmässiga överväganden. De företagsmäs-

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

siga och företagsledarmässiga utgångspunkterna har förblivit oanalyserade – i väldigt hög utsträckning också i den debatt som förts under de senaste veckorna. De har lämnats därhän. Något av ett maktspel mellan industriministern och Statsföretags styrelse har utspelat sig.

Enligt moderat uppfattning skall statlig företagsamhet förekomma endast när särskilda skäl föreligger. Det kan vara fråga om en monopolsituation eller ett särskilt kapitalkrävande projekt eller när särskilda sysselsättnings- och regionalpolitiska skäl är för handen. Ett typexempel här är naturligtvis LKAB. I övrigt bör företagen drivas i enskild regi och verka inom de ramar för marknadshushållningen som uppställs av statsmakterna.

Sverige är i dag i stort behov av industriell förnyelse. Resursutnyttjandet i hela samhället behöver förbättras och effektiviseras. Statlig företagsamhet är inte vägen att vitalisera svenskt näringsliv och svensk samhällsekonomi.

Thage Peterson angav själv en av de tunga punkterna i vår kritik mot statlig företagsamhet, och det är just att man i de statliga företagen pumpar in resurser som bättre kunde användas i annan produktion. Om inte investeringar ger någon positiv avkastning, utan förluster, är de fel använda. Investeringar utan avkastning är inte vad Sverige behöver i dag.

4 miljarder i ASSI – förlusterna ökar. När är det slut på förlusterna i ASSI? Inte ens Statsföretag vågar ange när man skall nå någon form av lönsamhet för ASSI. Och hur stora är kostnaderna för Beroxo i dag?

Återigen, för att inget missförstånd skall uppstå: Vi behöver statliga företag i vissa fall för att klara lokaliseringspolitiska och regionalpolitiska mål. Det är självfallet bittert för Thage Peterson att nu, 15 år efter den stolta lanseringen av socialdemokratisk näringspolitik, bevittna något av bevisen för att grundtankarna i denna näringspolitik är fel.

Anf. 10 SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Det finns väl få företag här i landet som har diskuterats så mycket i denna kammare och vars skötsel man har haft så många uppfattningar om som just Statsföretag. Men jag vill också påstå att det finns få företag här i landet som så öppet har redovisat sina resultat som Statsföretag har gjort.

Näringsutskottet får årligen en redovisning av samtliga koncernföretag, och man får moderbolagets årsredovisning. Näringsutskottet, där Thage Peterson sitter, har möjligheter att följa Statsföretags verksamhet mycket ingående. 18 riksdagsmän är särskilt utsedda att följa Statsföretags arbete.

Ingen kan klaga på att det har brustit i informationen om Statsföretag. Men när man lyssnar till Margaretha af Ugglas och även på Thage Petersons mångordiga anförande här verkar det som om Statsföretags besvärliga ekonomi skulle vara ett nytt problem.

Det här är inget nytt. Jag har följt Statsföretag under ett antal år och vill vitsorda vad många andra har sagt här i kammaren, nämligen att Statsföretags redovisning har varit utomordentlig för riksdagen och för utskottet. Jag var en av de experter som var knutna till Gunnar Söders

utredning om Statsföretag, som var klar 1978, och jag tycker att både Margaretha af Ugglas och Thage Peterson kunde ha agerat tidigare för att den utredningens förslag skulle förverkligas.

Thage Peterson anklagar gärna andra för svepande formuleringar, men när han höll sitt mångordiga anförande här svepte han till med att folkpartiet förföljer Statsföretag. Jag tycker att det är ett påståande som Thage Peterson verkligen skall försöka dokumentera litet bättre i stället för att med bara några ord påstå någonting som inte äger någon som helst riktighet.

Vi har varit kritiska i många sammanhang mot Statsföretag, framför allt under den socialdemokratiska eran, och jag kan anklaga Thage Peterson för att socialdemokraterna var de som satte in en av de värsta knäckarna mot Statsföretag genom sitt yviga planerande av Stålverk 80. Det tycker jag att vi skall hålla i minnet.

Thage Peterson bör som sagt förklara hur han kan påstå att vi på folkpartihåll förföljer Statsföretag.

Anf. 11 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag skönjer vissa huvudlinjer i denna debatt. Från både höger och vänster anklagar man mig för att handläggningen inte varit som den skulle. Thage Peterson åberopar Gösta Bohman som auktoritet och säger att det har varit för ryckigt och inte visats det fasta handlag som man skulle vänta.

Jag skulle vilja påstå att vad denna debatt framför allt visar är det som Sven Andersson var inne på, nämligen att det behövs mycket information omkring Statsföretag.

När det gäller handläggningen blev massmedias fokusering kring den tillämnade ordföranden Karl-Axel Linderoths avgång ett problem så till vida, att texten till den proposition som sedermera arbetades fram vid det tillfället inte var klar. Debatten kom alltså att röra sig omkring direktiven till propositionsskrivandet, och det blev inte särskilt lyckat.

Men jag kan erinra både Margaretha af Ugglas och Thage Peterson om att detta inte är något nytt problem. Sven Andersson var inne på detta. Vi hade 1978 att ta ställning till den Söderska utredningen. Remisskritiken var på sina håll ganska bister. Från vänster ville man inte göra någonting alls åt Statsföretag, och från vissa remissinstanser till höger hade man samma orealistiska föreställning som den Margaretha af Ugglas fört till torgs här i dag om möjligheterna till omedelbar privatisering.

Den Söderska utredningen blev liggande, bl. a. därför att regeringen avgick. När vi närmast tog ställning till Statsföretags organisationsfrågor mot bakgrund av utredningen fick styrelsen i uppdrag att själv ta itu med dessa organisationsfrågor.

Sedan har dess värre inte mycket hänt, mer än att riksdagen har varit tvungen att besluta om vissa medelstillskott. Det var mot den bakgrunden, i samband med att vi i höstas tog ställning till rekonstruktionen av LKAB och det nya avtalet med SSAB, som vi i industridepartementet bestämde oss för

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

att själva, med anlitan­de av utomstående expertis, göra den genomlysning och analys av Statsföretags situation som länge hade varit angelägen.

Det var den som resulterade i mitt förslag till Statsföretags styrelse, som styrelsen av någon oförklarlig anledning tackade nej till.

Varför säger jag "oförklarlig" anledning? Har inte styrelsen själv mandat att se över vad som behövs av insatser när det gäller organisation och finansiell rekonstruktion? Jo, förvisso, men om en styrelse i ett företag i december måste gå till ägaren och be om ett kapitaltillskott på 2,9 miljarder – vilket riksdagen beviljade – och sedan efter några månader kommer tillbaka och redovisar ett medelsbehov under de närmaste två åren av 3,2 nya miljarder, måste styrelsen rimligen vara lyhörd för ägarens krav på effektivitetshöjande åtgärder.

Styrelsens roll är alltså inte så enkel som Thage Peterson och Margaretha af Ugglas gör gällande. I ett företag som har så stora behov av ägarens fortlöpande stöd måste styrelsen enligt min uppfattning ta hänsyn till ägarens direktiv och ägarens begränsade möjligheter att i en ansträngd budgetsituation fortsätta att ösa in pengar i företagsgruppen.

En annan fråga som har tagits upp här gäller organisationen. Där har intresset fokuserats kring mitt förslag att lyfta ut Procordia. Procordia är ett invest­mentbolag i ett invest­mentbolag – en grupp i gruppen, omfattande ett trettio­tal företag – som inte har något direkt organisatoriskt eller produktionsmässigt samband med Statsföretagsgruppen i övrigt. Men det är inte själva utlyftningen av Procordia som är det väsentliga i sammanhanget. Det väsentliga är ju att få en organisation av Statsföretag som ger garantier för effektivitet och utveckling samt överblickbarhet för de personer som är satta att styra gruppen. Statsföretag är ju ingen liten grupp – den omfattar i runt tal 400 företag, om man inte räknar alla dotterdotterbolagen, utan i första hand räknar med de rena dotterbolagen. Det är alltså en stor grupp – med 46 000 människor anställda och med en årsomsättning på 14 miljarder. Erfarenheterna under de år som har gått visar att gruppen är för stor. Den måste därför decentraliseras, och hela verksamheten måste bli mera flexibel.

Detta var det förslag som jag ställde. Jag är förvånad över kommentarerna från Margaretha af Ugglas och Thage Peterson här i dag. De är alldeles främmande för kravet på översyn av organisationen i en så stor företagsgrupp som visar sig ha så stora finansiella problem.

Frågan om principen har också varit uppe till debatt här. Där vill jag då säga att jag blir beklämd av att höra Margaretha af Ugglas generellt fördöma statligt företags­ägande. Det är ju så, att det i den statliga företagsgruppen finns företag som är lika goda som företag i den privata sektorn, och det är naturligtvis motiverat att det finns ett statligt företagande, lika väl som det finns ett privat och ett kooperativt företagande. Man kan inte, om man vill göra anspråk på att bli tagen på allvar, på det sätt som Margaretha af Ugglas här gör säga att statligt företagande generellt sett är av ondo.

Men, Margaretha af Ugglas, man skall ställa samma krav på statliga företag som på privata. De skall alltså vara lika effektiva. Och det kravet var bakgrunden till mitt förslag till Statsföretags styrelse.

Å andra sidan är oppositionens företrädare inte eniga. – Annars märker jag ju att moderater och socialdemokrater här går arm i arm i sin kritik, men här förenas de inte. Thage Peterson säger att man i stort sett inte får röra Statsföretag. Där får det inte ske någon förändring. Man får inte på statliga företag ställa de krav på ökad effektivitet som man måste ha i näringslivet i övrigt. Då vill jag fråga Thage Peterson: I en tid när vi är nödsakade att på allt sätt försöka förbättra statens finanser, pressa ner budgetunderskottet, ålägga enskilda medborgare ganska betydande sparsamhetsåtgärder av typen ökad självrisk i sjukförsäkringen, och allt vad det nu är, skall vi då inte visa den respekten för skattebetalarna att vi ställer ökade krav också på de statliga företagen? Skall vi då inte kräva – som jag har gjort – att de statliga företagen ser över om de själva kan frigöra kapital för sina behov och att de inte, så fort det uppträder ett kapitalbehov, går tillbaka till ägaren och kräver nya kapitaltillskott från skattebetalarna? Ställer vi politiker inte några krav på Statsföretag, så får vi heller inte den effektivitet i organisationen som vi har rätt att kräva.

Får jag sedan direkt svara på en av Thage Petersons viktigaste frågor, nämligen beträffande Statsföretags fortlöpande finansiering. Vi kan till följd av Statsföretags styrelses samt moderaters och socialdemokraters agerande inte lägga fram en proposition nu, utan det kommer att finnas kvar en viss osäkerhet beträffande organisationsfrågorna fram till i höst. Vad gör vi då för att klara den finansiella utvecklingen i bolaget, och framför allt kanske inom dotterbolaget ASSI, som har varit i fokus för intresset? Jag har också mött den oron på andra håll, bl. a. i bankvärlden, både i den svenska och i den utländska. För min del utgår jag ifrån att Statsföretag som huvudansvarig för gruppens likviditets- och finansplanering, i avvaktan på att detta rekonstruktionsförslag för hela gruppen presenteras i höst för riksdagen, vidtar de åtgärder som kan behövas för att trygga dotterbolagens utveckling. Regeringen har också för avsikt – och det är en deklaration som jag är angelägen att göra vid detta tillfälle – att se till att Statsföretag har de finansiella möjligheterna att ta sitt ägaransvar även fortsättningsvis.

Anf. 12 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt varifrån industriministern har fått uppfattningen att vi inte skulle vara beredda att se över de statliga företagens organisation. Industriministern vet mycket väl att vi vill göra detta, vilket jag också flera gånger framhöll i mitt tal. Jag behöver inte upprepa någonting, eftersom industriministern i protokollet kan läsa mitt första anförande. Vi har ju sagt att verksamheten är mogen för en översyn, men denna får inte gå till hur som helst. Framför allt får den inte hanteras hur som helst. Det är helt klart att även vi ställer krav på de statliga företagen och på Statsföretag när det gäller verksamhetens innehåll – och här drar ju riksdagen upp riktlinjerna – liksom också krav på effektiviteten. Genom sin hantering och brevväxling med Statsföretags styrelse trodde möjligen industriministern att han skulle komma undan riksdagsbehandlingen och i riksdagen lägga fram ett förslag som ingen kan ändra på. 1969 fastställdes målsättning och riktlinjer för

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Statsföretagsverksamheten. Vad som då beslöts gäller fortfarande, det kan inte herr Åsling ändra på. Vill herr Åsling få till stånd en ändring, får han gå till riksdagen med sitt förslag. Efter riksdagsbeslutet får väl herr Åsling ta upp diskussion med Statsföretag. Här vände industriministern på allting i tron att han möjligen skulle slippa en besvärlig granskning i riksdagen – vad vet jag?

Vi tycker alltså att det är bra att det nu görs en översyn, men jag har sagt att vi anser att det är utomordentligt viktigt att det inte blir en lösning som trycks på Statsföretag utifrån. Enligt vår åsikt bör också översynsarbetet utföras öppet och utan någon som helst låsning till just de strukturlösningar som industriministern har kommit med och som har underkänts på alla håll.

Industriministern sade att vi med hänsyn till alla problem i vårt land måste göra den här omorganisationen. Nu liksom i radioprogrammet i morse talade han om att sjukförsäkringen hade försämrats. Men, herr industriminister, det är ju regeringen som vill försämrta sjukförsäkringen. Vad som f. ö. har hänt med vårt lands ekonomi och näringsliv känner väl herr Åsling mycket väl till, eftersom han har suttit i nästan alla de borgerliga regeringar som gjort sig skyldiga till förstörelseprocesser när det gäller svensk ekonomi. Jag tycker att industriministern skall hålla isär frågorna. Statsföretags organisationsfrågor har inte ett dugg att göra med regeringens förslag att försämrta sjukförsäkringen. Industriministern bör också hålla litet bättre reda på sina uttalanden om vilka lösningar som kostar staten mest med hänsyn till det statsfinansiella läget. Industriministern vet mycket väl att han ännu inte har något säkert sakunderlag för att kunna hävda att det ena eller det andra alternativet blir dyrare för staten. Ingen vet ännu vilken väg som blir statsfinansiellt dyrast, herr Åslings eller Statsföretags styrelses. Så enkelt är det.

Jag hoppas att jag får en diskussion med industriministern om vad han egentligen menar med sina skrivningar om utförsäljning och privatisering av de statliga företagen. Vi för i dag i Sveriges riksdag debatten om den frågan, och jag tycker inte att industriministern skall smita undan den. Eftersom just utförsäljning på ett helt felaktigt sätt finns med i utkastet till direktiv – eller vad det nu skall kallas – tycker jag att industriministern här skall motivera varför han längtar efter att få sälja ut lönsamma delar av den statliga företagsverksamheten.

Jag har i mitt inledningsanförande ställt så många frågor till industriministern att jag anser att jag nu kan lämna honom för en stund.

Det var på sätt och vis trevligt att få upp Sven Andersson i denna debatt. Jag har alltid respekterat Sven Anderssons politiska insatser i näringsutskottet och kammaren. Och det beröm han gav Statsföretag glädde mig. Folkpartiet har med sin liberala marknadsfilosofi alltid varit tveksamt till statligt ägande och statligt företagande. Men med Sven Anderssons beröm till Statsföretag som underlag kanske man vågar hoppas att folkpartisterna inte längre har den inställningen utan har tänkt om och att de program och uttalanden som jag har läst inte längre gäller. Det vore bra om jag har rätt på denna punkt, vilket jag lär få besked om i herr Anderssons replik. Om jag

inte har misstagit mig, kan jag konstatera att folkpartiet i detta avseende är bättre än sina program och sitt rykte. Därför väntar jag nu med spänning på Sven Anderssons deklaration om var folkpartiet står i fråga om statlig företagsamhet.

Margaretha af Ugglas är känd som "ätare" av statlig verksamhet. För henne är statliga företag en styggelse. Enligt Margaretha af Ugglas är det inom den statliga företagssektorn som alla misslyckanden och förluster förekommer. Det är litet väl enögt att se det så. Har inte Margaretha af Ugglas hört talas om förluster och krascher i det privata näringslivet? Känner inte Margaretha af Ugglas till Oskarshamns Varv och Munksjökoncernen?

Nu säger hon att man kan behöva statliga företag vid ett enda tillfälle – när inte de privata företagen ställer upp. Jo, jag tackar jag! Jag tror att människorna i Norrbotten sänder en tacksamhetens tanke till staten för de statliga företagens verksamhet i Norrbotten. Utan dessa företag hade arbetslösheten i den delen av Sverige varit ännu värre.

Anf. 13 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag har med mig upp i talarstolen moderata samlingspartiets motion om den ekonomiska politiken, som i går delades ut i våra fack. Jag skulle vilja kalla den moderata samlingspartiets blå bibel. I motionen finns ett avsnitt om Statsföretag. Och jag känner igen formuleringarna som Margaretha af Ugglas här använder. De är tagna direkt ur denna blå bibel.

Bl. a. står det att staten inte bör driva företag annat än i rena undantagsfall. Moderaterna kräver också nya riktlinjer för Statsföretagsgruppens verksamhet. Man hänvisar till Gunnar Söders utredning och säger att ingenting har hänt sedan den avlämnade sitt betänkande. Förutom att man kräver dessa nya riktlinjer för Statsföretags verksamhet talar man om sanering och utförsäljning av de företag som arbetar under normala affärsbetingelser.

Det är då märkligt att detta stämmer så bra med de intentioner som industriministern tycks ha. Eller är det inte så, herr industriminister, att moderaternas intentioner, som de presenteras i den här motionen, på sätt och vis tillmötesgås genom kraven på utredning och privatisering av Statsföretag och försöken att dela upp och sälja ut delar av Statsföretag? Det verkar som om det är moderaterna som styr denna politik. Min fråga blir naturligtvis: Är regeringen fortfarande så känslig för moderaternas kritik, att den försöker genomföra deras policy?

Margaretha af Ugglas säger att statliga företag möjligen kan användas i regionalpolitiskt syfte, och då vill jag ställa en fråga till henne. Jag kan inte återfinna en sådan formulering i den del av er motion som behandlar Statsföretags roll. Där finns bara det kategoriska påståendet att staten skall driva företag endast i rena undantagsfall. Någon formulering om att staten skulle använda sig av denna företagsform i regionalpolitiskt syfte finns inte. Detta måste alltså vara ett påhitt av Margaretha af Ugglas själv. Hon kan ju förklara sig här, om hon har en från partiet avvikande mening.

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Nu skall Statsföretag utredas, enligt herr Åsling, och framtiden skall kartläggas av en särskild arbetsgrupp. Jag hoppas att herr Åsling i sitt nästa inlägg svarar på frågan: Tänker ni se till att de anställda ges en fullständig och fullgod representation i denna arbetsgrupp? Det är ju de anställdas erfarenheter som man kan ha till hjälp, när man skall undersöka förutsättningarna för framtiden.

Jag kan också tillägga följande fråga: Skall denna arbetsgrupp, enligt givna direktiv, arbeta i den anda som genomsyrar moderaternas krav på Statsföretags utförsäljning och på att statlig verksamhet skall bedrivas endast i undantagsfall? Eller skall arbetsgruppen arbeta i en anda av att göra Statsföretag mera offensivt, mera som en spjutspets för förnyelse och utveckling av svensk industripolitik?

Jag kan inte befria mig från känslan av att industriministern nu försöker komma ifrån frågan om Statsföretags framtid, genom att skjuta hela ärendet framför sig inför det stundande valet. Är det här en så besvärlig fråga inför valet att ni måste skjuta på den? Det är i så fall inte just, varken mot riksdagen eller mot väljarna. Alla hundratusentals människor, som direkt eller indirekt är beroende av den framtida statliga industripolitiken, förväntar sig nu ett svar på frågan hur det skall bli med deras jobb, med deras egen och deras hembygds framtid. Den frågan vill de ha svar på före valet. De vill veta hur partierna står i den här frågan, innan de går till vallokalen. De vill kanske ta detta som en indikation på hur de skall ställa sig i valet. Alla försök att krypa bakom nya utredningar skapar, som jag ser det, ytterligare villrådighet, oro och ovisshet om framtiden. Det vore bättre om regeringen gav ett klart besked, åtminstone om vilka principer man tänker följa när det gäller Statsföretags framtid. Några ord kan det också vara värt att säga om just den finansiella situationen, om hur räntepolitiken och devalveringen har påverkat situationen för statsföretagen. Det är faktiskt så att ASSI har fått hårda smällar på grund av regeringens devalvering och räntepolitik.

Anf. 14 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Min huvudkritik gentemot industriministern går ut på att det inte har hänt något i fråga om de statliga företagen under de sex år som har gått sedan 1976. Om herr Åslings mål har varit – som han själv formulerar det – största möjliga effektivitet, kan vi tyvärr konstatera att han inte har lyckats i sitt uppsåt, eftersom vi nu står inför behovet av nya, stora kapitaltillskott till Statsföretag. Då är också att konstatera att Statsföretag under 1970-talet har fått bortåt 13 miljarder kronor genom beslut här i kammaren.

Min kritik nu går ut på att industriministern inte orkar med att lägga fram några nya riktlinjer för Statsföretags verksamhet, att han skjuter hela frågan på framtiden, till efter valet. Vi tycker att detta är mycket allvarligt och oroande, eftersom förlustnotorna bara kommer att öka. Här behövs omedelbar handling i en lång rad förlustföretag. Jag undrar vad industriministern väntar sig för handlingskraft av Statsföretags styrelse, efter den behandling som denna styrelse har utsatts för under de senaste veckorna.

Vi är intc emot en ny organisation för de statliga företagen. Vi har t. ex.

föreslagit att man skall överväga om LKAB och SSAB bör ligga kvar inom Statsföretagsgruppen eller om t. ex. de företag som vi inom moderata samlingspartiet anser ha en särskild roll i lokaliserings- och sysselsättningspolitiken bör ligga kvar. Det är ett av de förslag vi har fört fram i en partimotion till riksdagen.

Men vad som enligt vår mening framför allt behövs är en ny målsättning för Statsföretagsgruppen. Jag undrar om industriministern är så överens med Thage Peterson att han anser att den socialistiska målsättningen om största möjliga expansion för de statliga företagen skall få stå kvar. Den har ju fått stå kvar oförändrad – tyvärr. Vi har motionerat i riksdagen om att den skall ändras. Det vet Sven G. Andersson mycket väl. En och annan gång har vi t. o. m. fått stöd från en folktopartist när det gällt yttranden i näringsutskottet.

Till sist vill jag säga några ord till Thage Peterson. Han tog upp frågan om resursutnyttjandet, och det var bra. Den statliga företagssektorn har, som jag sade tidigare, hitintills fått bortåt 13 miljarder genom beslut i riksdagen. Det är mer än dubbelt så mycket som alla nyemissioner på börsen under 1970-talet. Det finns anledning att begrunda samhällsnyttan i vad gäller resursutnyttjandet i de båda fallen.

Anf. 15 SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! När man följer den här debatten förvånar man sig mer och mer över att vi inte i näringsutskottet – där såväl jag som Thage Peterson och Margaretha af Ugglas är ledamöter – har kunnat komma med något mera konstruktivt när det gäller Statsföretag, eftersom vi ju har möjlighet att göra det där.

Jag vill, herr talman, tacka Thage Peterson för alla vänliga ord som han sade om min person. Men bortsett från det, kan jag inte annat än förvåna mig över att Thage Peterson står här i talarstolen och påstår, som han gjorde i sitt första anförande, att folkpartiet förföljer Statsföretag. Han kunde inte med ett ord styrka detta i sitt andra anförande. Jag tycker det är verkligt svagt att göra sådana påhopp, när vi i olika sammanhang har möjlighet att föra en debatt vid utskottsbordet och det då aldrig har framförts några sådana synpunkter. Men det är naturligtvis en annan sak att stå här i talarstolen. Det kan bli mera publicitet om vad som sägs, och vissa påståenden kan slippa igenom som sedan får stå oemotsagda.

Thage Peterson frågade, med anledning av vad han läst i tidningarna, om folkpartiet har ändrat inriktning när det gäller synen på näringspolitiken.

Under den korta tid som folkpartiet med sina 39 mandat ensam hade regeringsmakten lade vi fram en industripolitisk proposition. Den var kanske den starkaste industripolitiska propositionen fram till 1979. Den byggde på marknads ekonomin men med socialt ansvar. Det är någonting som man inte kan blunda för. Riksdagen biföll i huvudsak den propositionen. Vi har inte ändrat uppfattning när det gäller vår syn på näringspolitiken. Själv har jag till årets riksmöte väckt en motion om riktlinjer för näringspolitiken. Den baserar sig i

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

huvudsak på marknadsekonomi. I motionen framförs i övrigt olika synpunkter på utveckling, forskning osv.

I dessa debatter kan man använda sig av väldigt många ord, men mycket litet kommer trots allt ut av det. Under alla år som vi haft Statsföretag under ögonen tycker jag att något mer konstruktivt borde ha kunnat föreslås både av socialdemokraterna och av moderaterna i denna fråga.

Anf. 16 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Sven Henricsson sade att det inte var just mot riksdagen och de anställda inom Statsföretag att skjuta på denna fråga över valet. Jag beklagar förseningen. Min avsikt var att lägga fram en proposition den 10 mars – jag kan hänvisa till den propositionsförteckning som talmannen har fått från regeringskansliet. Margaretha af Ugglas säger också att det är fel att skjuta på frågan. Men var det ändå inte den nya koalitionen moderater–socialdemokrater som, när Statsföretags styrelse sade nej till min redogörelse för propositionens innehåll, fann det politiskt opportunt att omgående springa ut och ta avstånd från den tillämnade propositionen? Gösta Bohman talade om tricksande, och han har här fått instämmande från socialdemokratiskt håll.

Ansvar för förseningen och för oron bland de anställda i Statsföretagsgruppen vilar alltså dels naturligtvis på styrelsen, som gjorde denna oförklarliga manöver gentemot ägaren, dels naturligtvis på socialdemokrater och moderater, som fann det politiskt opportunt att avisera sitt avståndstagande från de förslag som vi hade för avsikt att lägga fram.

Det är alltså, Sven Henricsson, koalitionen socialdemokrater–moderater i denna fråga som man får hänvisa till, när de anställda och andra frågar varför de får leva i osäkerhet beträffande Statsföretag ännu ett tag.

Får jag till Thage Peterson säga att avsikten självfallet är att den här arbetsgruppen skall arbeta öppet. Men det är ju en arbetsgrupp för regeringskansliet, eftersom den skall förbereda en proposition. Normalt brukar man inte låta en arbetsgrupp i regeringskansliet som arbetar med en proposition – i detta fall med den nye ordföranden och revisorn Sören Mannheimer som medlemmar – få en alltför vid representation. Jag kan emellertid försäkra att avsikten är att arbetsgruppen skall ta alla tänkbara kontakter med de anställda och deras organisationer samt även vara öppen för att höra andra experter. I direktiven anges också mycket riktigt att mitt förslag är huvudalternativ men att gruppen har frihet att pröva alternativa utvecklingsformer för Statsföretagsgruppen.

Thage Peterson säger att jag talat om att försäkra sjukförsäkringen. Att införa en ökad självrisk är ju inte nödvändigtvis en försämring, men det är ett symptom på vad vi måste göra i det här landet, nämligen att försöka få balans mellan konsumtion och produktion. Det intressanta är, Thage Peterson, att om vi adderar alla socialdemokratiska förslag så finner vi att dessa innebär en ytterligare försämring av budgetutfallet och i realiteten, om det skall finnas någon logik, ännu större tryck på Statsföretag att visa lönsamhet.

Sedan säger Thage Peterson att det inte finns något säkert sakunderlag för

min proposition. Det var mycket märkligt. Det är ett sakunderlag som har arbetats igenom mycket omsorgsfullt av revisorer och tillkallade experter. Och även om det kanske inte finns så mycket av ideologiska utfästelser och analyser i det, så är det siffermässigt och resultatmässigt ett säkert sakunderlag. Dessutom hade det förslag som jag ställde på grundval av det sakunderlaget i ett brev till Statsföretags styrelse en mera långsiktig inriktning än det som Statsföretags styrelse sedan stannade inför och som är en mycket kortsiktig historia, där man dessutom lämnar över t. ex. Beroxo- och ASSI-problemen till det ovissa.

Beträffande privatisering vill jag säga att min inställning är att Statsföretag liksom andra företag som eftersträvar maximal effektivitet naturligtvis måste vara öppet för att sälja företag och hitta partner där det är önskvärt och där det är möjligt. Dessutom är detta krav ännu mer angeläget i dag, när man måste gå till skattebetalarna för att få kapitalförstärkning. Då bör gruppen också – och det var avsikten med min uppläggning – gå ut på marknaden och se vilka partner man kan hitta och vad man kan göra själv för att frigöra kapital, så att bördan på skattebetalarna om möjligt kan lättas. Man kan inte isolera frågan om Statsföretag i från den statsfinansiella situationen.

Margaretha af Ugglas säger att det inte har hänt någonting sedan 1976. Det tycker jag är att verkligen bortse från fakta. Att Statsföretagsgruppen under de svåra åren, t. ex. 1977–1978, fick sig nya uppgifter ålagda – att ta hand om struktureringen av stålindustrin och ta hand om de svåra problemen i LKAB etc. – innebär väl också att någonting händer. Men att man under den tiden, med den press som då fanns på Statsföretagsgruppen, skulle kunna ålägga gruppen att göra en genomgripande organisationsförändring är naturligtvis att ta i.

Jag är litet undrande inför vad Margaretha af Ugglas här säger, att jag borde ha respekterat styrelsen. Visst respekterar jag styrelsen och dess opinionsyttringar, men jag kan självfallet inte respektera att den säger nej till det sätt på vilket ägaren-staten skall reorganisera och refinansiera bolaget. Menar Margaretha af Ugglas därmed att jag borde ha accepterat styrelsens förslag i stället för att framhärda i att lägga fram det som skulle ha inneburit en organisatorisk och finansiell rekonstruktion på lång sikt av företagsgruppen? Margaretha af Ugglas är faktiskt skyldig kammaren en förklaring i det här avseendet.

Anf. 17 THIAGE PETERSON (s):

Herr talman! Först ytterligare några ord till Sven Andersson. Jo, jag läste ju och var med om att behandla den lilla folkpartiregeringens industripolitiska proposition, och den tycker jag nog att vi helst skall glömma. Det var den propositionen som den nuvarande industriministern hade fräckheten att betygsätta som en enkel trebetygsuppsats.

Det är inte från tidningarna jag har hämtat mina kommentarer till varför folkpartiet är tveksamt till eller är emot statlig företagsamhet, utan det är från folkpartiets program. Dem har jag studerat med stort intresse. Men det är möjligen så att de programmen inte gäller för Sven Andersson i riksdagens

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

talarstol, och i så fall vill jag säga att det är en tillnyktring från Sven Anderssons sida.

Äntligen kom industriministern till frågan om privatiseringen. Jag vill säga några ord i det sammanhanget.

Regeringens industripolitik blir egentligen alltmer häpnadsväckande. Först förstatligar man företag genom att överta en lång rad konkursprojekt till väldigt höga priser. Man gör utbetalningar för detta på skattebetalarnas bekostnad – skattebetalarna är ett uttryck som herr Åsling ofta använder. Men sedan överlämnar man åt skattebetalarna att betala för kalaset, dvs. för den formen av socialisering. På stålsidan finns det många exempel, som herr Åsling vet.

De lönsamma bitarna skall enligt den filosofi som herr Åsling gör sig till tolk för tas ut ur Statsföretag AB. Kvar skulle då egentligen bli ett andra Samhällsföretag, om industriministerns innersta tankar skulle fullföljas. Vad innebär det här? Jo, det innebär att de privata intressena skall bära frukterna av samhällets insatser. Det är en ekonomiskt dålig politik för skattebetalarna. Men jag kan förstå detta, om det är en medvetet dålig borgerlig politik, som syftar till att bryta sönder Statsföretagsgruppen och att ta bort ett av samhällets näringspolitiska instrument. Det är möjligt att regeringens avsikter härvidlag då klarnar. Därför är det verkligen tur att den här debatten, som kunde stoppa en del av industriministerns mest långtgående planer, uppstått.

Avsikten var ju vidare att en proposition om Statsföretag skulle läggas fram redan i höstas. Nu blev det inte så. Frågor som rörde SSAB och LKAB bröts ut och behandlades i särskild ordning av riksdagen. Övriga finansiella frågor sköts upp till våren. Redan i höstas hävdade vi socialdemokrater att fördröjningen kunde leda till allvarliga problem vid planeringen av verksamheten i en del av Statsföretags dotterbolag. Industriministern kommer ihåg att jag särskilt pekade på bl. a. Eiser i riksdagsdebatten. Nu försöker industriministern, herr talman, att skylla på Statsföretags styrelse och den politiska oppositionen i riksdagen, som fullgör sina uppgifter när det gäller granskningen av den sittande regeringen. Nu kan herr Åsling inte lägga fram någon proposition eftersom den politiska oppositionen till höger och till vänster har varit ofin nog att kritisera honom för a) hans brevväxling med Statsföretagsgruppen, b) olika presskonferenser samt c) hans så gott som dagliga uttalanden om Statsföretag.

Men vi har ju inte fått några förslag till riksdagen att behandla. Vi har i tidningar kunnat läsa om herr Åslings göranden och låtanden, eller sett på TV och hört på radio om dem. Det är emellertid först i denna debatt som man från politiskt håll säger till herr Åsling: Självfallet måste riksdagen ha en redovisning redan i vår i fråga om de statliga företagen och en redovisning av det finansiella tillskott som behövs till Statsföretag. Då hävdar jag att det naturligtvis finns möjligheter att redan nu ta fram lösningar som skapar arbetsro i Statsföretag, utan att man för den skull behövde föregripa resultatet av organisationsutredningen.

Det får ju inte vara så att industriministern sitter i ett hörn och trilskas i

besvikelsen över att Statsföretagsfrågorna har gått honom emot. Här står alltför många människors jobb och trygghet på spel för att vi skall ha råd med den typen av – om jag får begagna ett uttryck som vi ibland använder – prinsessan-på-ärten-fasoner.

Den politiska oppositionen i riksdagen har sagt nej till herr Åslings olika turer och sagt att dessa skall redovisas här. Jag ansvarar för den socialdemokratiska oppositionen och har dessutom lagt fram ett antal förslag men också gjort ett antal instämmanden i det som herr Åsling nu avser att göra. Då är det viktigt att vi i första hand kan koncentrera oss på att få sakligt riktiga lösningar, på att arbetsgruppen får arbetsro och möjlighet att komma med sakligt riktiga lösningar som en regering i höst kan presentera för riksdagen, men också att den nuvarande regeringen tar sitt ansvar för att de statliga företagen får det finansiella tillskott som de behöver för att kunna arbeta och för att kunna planera.

Anf. 18 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Som man hanterar en sak så blir också reaktionerna – det är ju en gammal sanning. Om jag går till väga på ett visst sätt, kanske litet klantigt, kanske litet fyrkantigt, kanske litet självrådigt, då blir också reaktionerna därefter. Om jag däremot närmar mig en problematik på ett mjukare sätt och så att säga konsulterar alla krafter som kan ha intresse i frågan, innan jag går till definitiva åtgärder, finns det stora utsikter att man kan komma fram till lösningar. Det är väl just detta, herr Åsling, som man borde ha haft i tankarna, då man attackerade frågan om en omorganisation av Statsföretag.

Herr Åsling vill inte svara på frågan hur det kommer att gå med ASSI, Domänverket och NCB och idén om att sammanslå dessa tre företag. Det får jag väl tolka på det viset att det ändå ingår i direktiven för utredningen att den skall eftersträva en form av sammanjämkning mellan de här företagen, vilket ju inte alls är omtyckt av de anställda.

Margaretha af Ugglas säger att det blir så väldigt dyrt med Statsföretag. Ja, det är klart att det ofta kan bli dyrt när Statsföretag i många fall får ta över sådana uppgifter som inte det privata näringslivet vill lägga sin hand vid. Hur dyrt blir då det privata näringslivet här i landet? Arbetslösheten uppgår nu till 153 000 personer. Jag såg ett dokumenterat program i TV, där man hade räknat ut – det har för resten stått i seriösa tidningar – att arbetslösheten kostar vårt land 7 miljarder kronor per månad eller lika mycket som försvaret. Måste inte något av dessa förluster gottskrivas den mycket omhuldade marknadshushållningen och den privata företagsamheten, som Margaretha af Ugglas har tagit på entreprenad att alltid försvara?

När det gäller privatiseringen, som här är på tal, så låt oss för all del komma ihåg att många av de här krisföretagen faktiskt har kommit från det privata näringslivet. Man har från statens sida varit tvungen att ta över sådana företag som de privata ägarna inte ville ha med att göra. Samhället-staten, som kände ett något större ansvar, måste hoppa in och göra någonting för att rädda arbetssituationen, sysselsättningen och förhållandena på många orter.

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Det är bara ett exempel på hur samhället måste ta itu med problemen, när inte det privata näringslivet klarar dem. Men detta säger man naturligtvis inte ett ord om från moderaternas sida, utan man talar om att man skall försöka privatisera. Ja, det är väl i så fall sådan verksamhet som lönar sig, som går bra, som man vill ta över. Det har ju bevisats att man inte vill ha att göra med det som körts i botten och där ägarna har lämnat skutan. Det överlämnar man med varm hand till samhället och de många gånger omhuldade skattebetalarna att ta över ansvaret för. Jag tror att vi skall ha klart för oss att detta också har en ideologisk sida.

Jag skulle till slut vilja citera vad centern sade på sin stämma den 5-6 mars 1970: "Statliga företag i näringslivet bör förekomma då enskild eller kooperativ företagsamhet inte står till förfogande för upprätthållande av produktion och sysselsättning eller inte kan tillgodose sociala behov."

Det är med andra ord så att i princip omfattar centerpartiet, och därmed industriministern, naturligtvis samma grundtanke som moderaterna, att detta med statlig företagsamhet är något nödvändigt ont som vi helst skall göra oss av med. Försök inte komma undan den ideologiska frågeställningen!

Anf. 19 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag vill ge Sven Henricsson ett konkret exempel. Kabi lär vara ett av de få läkemedelsföretag i världen som har gått med förlust och som fortfarande har mycket dåligt resultat. Jag tror att man med fördel skulle kunna sälja Kabi till några enskilda läkemedelsintressenter. Statsföretag skulle därmed få loss korta fordringar på över 200 milj. kr. och kanske ännu mer, och det skulle naturligtvis förbättra Statsföretagskoncernens ställning.

Jag vill till industriministern säga, att man kan få intrycket, av hans sätt att debattera, att den ende som inte bär något ansvar i den här tråkiga historien är industriministern själv. Industriministern är väl ändå inte så lättskrämd att han – när han efter ett skissartat bud, framlagt vid en presskonferens, får mothugg på en punkt, nämligen att staten skall köpa Procordia av sig själv för 2 miljarder kronor – lägger alla sina ambitioner på hyllan? Var hans förslag inte mer genomtänkta än så?

Jag kan försäkra industriministern att vi moderater är beredda att resonera om nya riktlinjer, med omedelbar verkan, för Statsföretags verksamhet. I detta hänseende är jag ense med Thage Peterson. Jag menar att riksdagen under våren måste få en redogörelse för Statsföretags problem och dess ställning och måste få tillfälle att ta ställning till målsättningen för Statsföretags verksamhet. Men, herr Åsling, försök samla en borgerlig majoritet runt ett sådant förslag!

Med det jag sade om Statsföretags styrelse menade jag något så enkelt som att den rimliga tågorordningen hade varit att styrelsen först fått presentera ett förslag till hur koncernens problem skall lösas. Då hade i första hand styrelsen fått ta sitt ansvar.

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Herr talman! Thage Peterson sade att vi helt skall glömma den proposition om industripolitiken som folkpartiregeringen lade fram 1979. Det är möjligt att Thage Peterson vill glömma att vi har fått statens industrifond, att vi har fått möjligheter att på ett bättre sätt än tidigare sälja teknik till utlandet. Det är möjligt att Thage Peterson anser att det är onödigt att vi har en industrifond som kan hjälpa svenska företag med olika utvecklingsprojekt – många av dem mycket intressanta. Den fonden kom till 1979, och det är ett exempel på vad propositionen medförde.

Som jag sade innebar folkpartiregeringens proposition en stark markering av marknadsekonomi. Thage Peterson säger att han nu har läst vårt nya partiprogram, och att det skulle innebära en förändring. Men jag hävdar att vi har samma uppfattning som tidigare. Det är dock rätt naturligt att man i ett läge där vi har stora problem med vår ekonomi lyfter fram de näringspolitiska frågorna mer än de sociala. I övrigt har inte vår inställning förändrats på något sätt.

Under alla de år jag har varit här i kammaren har jag ofta företrätt partiet i de näringspolitiska frågorna. Och det torde ha framgått med all önskvärd klarhet att vi har velat markera marknadsekonomins betydelse.

Herr talman! Sedan några ord om folkpartiregeringen. Man får ofta här i kammaren höra uttryck som: Under den tid som det *lilla* folkpartiet satt i regering. Är det så att det inte går att få fram en majoritetsregering, då får man trots allt leva med den lilla regering som man lyckats enas om. Märkvärdigare än så är det inte. Detta är verkligheten.

Anf. 21 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Thage Peterson säger att jag har medverkat till att överbetala konkursföretag, som sedan har tillförts Statsföretag. Det är ett ganska otroligt påstående om man ser det i dess historiska belysning, om man ser på de propositioner och andra åtgärder som vi har diskuterat här i riksdagen tidigare. Jag kan exempelvis nämna propositionen om SSAB – vilken väl är den Thage Peterson främst avser – och propositionen om Svenska Varv. Där har ju enighet vunnits i kammaren. Socialdemokraterna har varit med om att göra dessa strukturinsatser i statlig regi.

Jag har så många gånger upprepat skälen till att SSAB fick den konstruktion det fick: Det var angeläget att undvika en kollaps i handelsstålsindustrin 1977. Jag behöver inte ödsla många ord på det. Men mot bakgrund av alla våra debatter tycker jag att man skulle slippa få enkla, schablonmässiga påståenden som att jag slentrianmässigt skulle ha överbetalat konkursföretag.

Sedan sade Thage Peterson – och det är långt mera intressant – att man inte skall sälja lönsamma statliga företag, därför att privata då kan skörda frukterna. Det innebär att man inte kan sälja något! Tar Thage Peterson då också avstånd från de försök till arbetskooperativ, dvs: löntagarägande, som förekommer bl. a. inom Eiserguppen? Det är i så fall en mycket doktrinär socialistisk inställning, som jag djupt beklagar. Men den är måhända

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

avslöjande för socialdemokratins – eller i varje fall Thage Petersons – attityd i den här frågan. Jag hoppas att jag har fel här – jag ger nu Thage Peterson möjlighet att korrigera detta intryck.

Thage Peterson sade att fördröjningen av propositionen är beklaglig, ja, t. o. m. farlig. Han hade väntat en proposition redan i höstas. Vi har i samband med LKAB- och SSAB-propositionerna redovisat varför vi inte kunde framlägga en sådan proposition – vi ville gå igenom och analysera Statsföretags totala situation, finansiellt och organisatoriskt.

Regeringen väntade självfallet att dessa klara uttalanden och de täta kontakterna skulle resultera i alternativa förslag från styrelsens sida. Men av skilda anledningar har inte några sådana kommit. Arbetet har alltså bedrivits i regeringskansliet.

Thage Peterson säger att man mot denna bakgrund redan nu borde framlägga förslag. Ja, som jag sade i mitt första inlägg är jag beredd att i samband med utarbetandet av tilläggsbudgeten fastställa Statsföretags kortsiktiga finansiella behov, så att man kan lösa de mera akuta problemen.

Men bakom Thage Petersons resonemang ligger, anar jag, att Thage Peterson är något ångerfull beträffande den socialdemokratiska inställningen, som i så avgörande omfattning bidragit till förseningen av hela beslutsprocessen. Jag tycker att det i så fall är en nyttig självprövning som här till sist har skett.

Sven Henricsson säger att jag borde ha samrått med olika krafter och inte burit mig så, som han sade, fyrkantigt åt. Faktum är att jag under hand haft många kontakter om den tillämnade propositionen, både till höger och till vänster. Den vanliga attityden hos oppositionen till vänster och till höger är att man säger: Kom med en proposition – så får vi se hur vi ställer oss i kammaren.

Denna har attityden varit när vi, i höstas och senare, gång efter annan diskuterat en reorganisation av Statsföretag. Därför fanns det inga andra möjligheter för mig än att lägga fram ett propositionsutkast.

I detta sammanhang kan jag också till Margaretha af Ugglas säga att jag alltså i det längsta väntat på initiativ i det avseendet från Statsföretags styrelse. Det var inte så att jag lade fram någon skrivelse på en presskonferens. Jag hade anledning att presentera Statsföretags nye styrelseordförande och något bemöta den synnerligen onyanserade kritik och debatt som jag hade mött med utgångspunkt från vissa påståenden om en uppsplittring av Statsföretag etc.

Här berättar nu Margaretha af Ugglas någonting som är en nyhet: Det var bara förslaget att man skulle lyfta ut 30-förtagsgruppen Procordia som moderaterna motsatte sig. Men om Margaretha af Ugglas hade lyssnat på mig hade hon fått klart för sig att Procordia egentligen bara är en liten symbolfråga. Principfrågan är att få en mer ändamålsenlig, en mer decentraliserad organisation av Statsföretag. Att man sedan har fokuserat debatten kring Procordia är faktiskt inte mitt fel.

Procordia gjorde det möjligt att illustrera de nya krav som vi måste ställa

på Statsföretag, nämligen att man med ökad omsorg själv måste frigöra kapital och inte ensidigt kan lita på skattebetalarna och staten när det gäller kapitalpåfyllnad. Genom att betala Procordia med fem års avkastningsvärde hade man givit Statsföretag reella möjligheter att ta itu med de verkliga problemföretagen. Det är andan och meningen i de utredningsdirektiv som nu gäller.

Margaretha af Ugglas säger att jag först borde ha avvaktat ett förslag från styrelsen, att jag borde ha visat den respekten för styrelsen. Jag var beredd att göra det. Jag betonade i diverse debatter, bl. a. här i riksdagen i höstas och vid olika tillfällen i vintras, att avsikten var att få till stånd en reorganisation och göra en genomgång av Statsföretag. Den stund nalkades då jag var tvungen att lägga min proposition – före den 10 mars. Jag hade fortfarande inget alternativt förslag från Statsföretags styrelse trots mina uppmaningar. Jag var alltså tvungen att lägga ett eget förslag. Därav det brev som gick till styrelsen med redogörelse för den tillämnade propositionens innehåll.

Jag skulle vilja be debattörerna och kammarens ledamöter att i en sådan här fråga se till de reella dokument och de reella förslag som finns och inte i så stor utsträckning låta sig styras av rubriker och massmediainslag, som i stor utsträckning har sin bakgrund i att en tillämnad styrelseordförande fann sig föranlåten att reagera mot de interna direktiv som jag hade för arbetet i regeringskansliet. Se till substansen och till de konkreta förslagen och diskutera inte utifrån rubriker och lösryckta påståenden! I så fall skulle debatten bli mycket mer meningsfull.

Anf. 22 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Tag inte så illa upp uttrycket "den lilla regeringen" om folkpartiregeringen, Sven Andersson! Jag skall ändra mig och i fortsättning-
en kalla den för den stora regeringen. Det kanske bättre överensstämmer med den regeringens uppträdande gentemot riksdagen – den trodde ju alltid att den hade majoritet i riksdagen.

De statliga företagen har liksom många andra företagsgrupper svåra problem. Men de har också goda utvecklingsmöjligheter. Då menar jag att det behövs inga uppsplitande politiska strider för att få fram den bästa organisationsformen för Statsföretag. Tag vara på den enighet som finns i flera av frågorna, herr Åsling! Men det gör herr Åsling inte. I stället fortsätter han att göra sina egna tolkningar eller misstänkliggöra debattörernas yttranden.

Jag är därmed inne på frågan om det finansiella tillskottet i Statsföretag. Den vinkling som industriministern försökte ge den frågan underströk på ett kusligt och beklagligt sätt att industriministern sitter i ett hörn och trilskas i besvikelse över att Statsföretagsfrågorna har gått honom emot.

Nu säger industriministern att han inte kan lägga fram några finansiella frågor i den ordning som var tänkt och att det bl. a. är socialdemokraternas fel. Men vi rör inte för att industriministern har hanterat dessa frågor så klantigt att han har fått fastlåsningar åt i stort sett alla håll. Hans hantering får

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

inte gå ut över Statsföretag och de nödlidande företagen. Det hävdar jag. Det är fullkomligt orimligt att fortsätta att sprida osäkerhet och oro, vilket får negativa konsekvenser i Statsföretagsgruppen, genom att yttra sig så som industriministern nu gjorde. Eftersom den politiska oppositionen i riksdagen har kritiserat honom för hans olika turer, skall han minsann ge den igen. Vad är detta för resonemang av en industriminister? Vad vi vill se är ju att industriministern på riksdagens bord presenterar ett sakunderlag, som ger Statsföretag möjligheter till en rekonstruktion av vissa företags ekonomi. Jag upprepar: Här står alltför många människors jobb och trygghet på spel för att vi skall ha råd med denna typ av handläggning av frågorna.

Herr talman! Industriministern sade i ett av sina inlägg att man skall tänka på skattebetalarna och uppnå en högre effektivitet i Statsföretag. Det tycker jag är bra. Det kan jag instämma i. Därför hade industriministern fattat tag i organisationsfrågorna. Om nu skälen var dessa, kan man fråga: Varför i Herrans namn har industriministern då handlagt denna fråga så, att det höll på att bli pannkaka av alltihop, innan han slog till reträtt? Herr Åsling lyckades ju komma på kolisionskurs med Statsföretags hela styrelse, med den nye ordföranden i Statsföretag – om olika uttalanden stämmer – med de anställda samt med oppositionen här i riksdagen till höger och vänster. Värst av allt är att hela handläggningen har skadat Statsföretag. Detta är allvarligt.

Jag skulle därför i detta inlägg vilja säga så här: En regering skall utveckla och samla nationen och inte, som Sveriges regering nu gör, slå sönder och skapa olust, onödiga strider och passivisering. Denna fråga har spridit osäkerhet och oro hos de anställda och hos företagsledningarna inom gruppen. Det är olyckligt för Sverige och det svenska folket att landets regering sysslar med att riva ned, sälja ut och skapa oro, när den i stället borde ägna sig åt arbetsuppgifter, som lyfter upp och ger framtidstro. Därför har jag några råd att ge industriministern från denna debatt:

Sätt i gång med att avhjälpa arbetslösheten! Stoppa industridöden! Se till att byggandet hålls uppe och investeringarna kommer i gång! Hejda den sociala nedrustning som är på gång med angreppen på sjukförsäkringen! Vad Sverige nu behöver är ändå en lång period, där alla våra krafter samlas för att bygga upp och utveckla Sverige. Då måste vi få stopp på en politik, som bara river ned och avvecklar.

Anf. 23 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Jag har här gjort gällande att regeringens ekonomiska politik har bidragit till problemen för Statsföretag och att man i detta fall inte kan se några vattentäta skott mellan industridepartementet och Statsföretag. Regeringen har del i de problem som Statsföretag har fått brottas med. Jag kan då citera ur ett delbokslut från Statsföretag avseende perioden januari–augusti 1981. Där sägs: "Dollarkursutvecklingen under de två första tertialen har medfört kursförluster för Statsföretagsgruppen på netto 262 Mkr avseende långfristig upplåning i utländska valutor. Devalveringen i

september beräknas innebära ytterligare ca 240 Mkr i orealiserade kursförluster."

En liknande redovisning har f. ö. lämnats av ASSI. På grund av svårigheterna att få kredit t. o. m. hos svenska banker har ASSI tvingats att låna pengar på USA-marknaden till höga kostnader, vilket har bidragit till likviditetsproblemen.

Det var väl ändå så, herr Åsling, att vi till våren 1982 blev lovade en proposition med omprövning av Statsföretags verksamhet. Det är ett faktum, det står ju i handlingarna. Självfallet hade denna skrivning betydelse för utfallet av det beslut som riksdagen fattade i kapitaltillskottsfrågan.

Nu kommer det ingen sådan proposition. Ett löfte är brutet helt enkelt. Det får man då förklara på olika sätt, men där fanns ett löfte om en proposition, och det har inte infriats.

Margaretha af Ugglas behöver också några ord – det gäller Kabi. Jag vill bara säga att det skulle smaka fågel för privatföretagsamheten att få ta hand om hela läkemedelsindustrin här i landet. Det skulle vara mums. Varför inte Tobaksbolaget och Vin- & Spritcentralen? Det vore väl ännu mer räntabelt att ha dessa företag.

Jag förväntar fortfarande svar från industriministern på mitt påstående om att hans intentioner när det gäller Statsföretag praktiskt taget ordagrant stämmer överens med den stora moderatmotionens krav på sönderdelning och privatisering av Statsföretag. Jag kan inte undgå att märka denna klara kongruens mellan de båda företeelserna, industriministerns inställning och moderaternas krav i motionen.

Ta avstånd en gång för alla från privatiseringslinjen!

Anf. 24 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag har naturligtvis uppmärksam lyssnat på industriministerns synpunkter. Bästa sättet att komma ifrån diskussionen via presskonferensen är naturligtvis att förelägga riksdagen en genomarbetad proposition.

Men det besked som jag framför allt saknar från industriministern i den här debatten är hur förlustflödena i de statliga företagen skall minska så snart som möjligt. Här hjälper inte utredningar. Här behövs en handlingskraftig företagsledning och styrelse och en realistisk målsättning för verksamheten.

Mot den bakgrunden är det djupt beklagligt att industriministern skjuter hela problematiken framför sig – och skjuter den till efter valet. Det tycker jag icke är ansvarsfullt.

Anf. 25 SVEN ANDERSSON (fp):

Herr talman! Thage Pettersson är en mycket dålig historieskrivare, när han gör gällande att folkpartiregeringen – den lilla folkpartiregeringen, som han tidigare sade – var väldigt stöddig när den lade fram sina förslag. Jag vill påstå – och jag har ju litet erfarenhet av hur det var – att det måste till ett visst mått av ödmjukhet i många fall och mycket av överläggningar och resonemang för

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

att regeringen skulle få sina propositioner igenom. Jag tycker att Thage Peterson borde kunna instämma i den historiken i stället för att hävda att vi har visat stöddighet.

Men ändå vill jag säga att jag tycker att det är kvalificerat larv att hålla på och tala om den lilla regeringen eller som Thage Peterson nu gör – inom citationstecken såvitt jag kan förstå – den stora folkpartiregeringen. Låt oss sluta med detta! Vi får trots allt arbeta under de förutsättningar som bjuds här i kammaren.

Anf. 26 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! När Thage Peterson säger att regeringen vill riva ned, sälja ut och skapa oro, låter det som en saga, mot bakgrund av vad som egentligen har skett under de senaste sex åren i fråga om insatser för att rädda industristrukturen och åtgärder för att säkra tillgången till arbete. Detta innebär att vi här i landet ju trots allt har bland de lägsta arbetslöshetssiffrorna i industrivärlden f. n.

Det är faktiskt att missbruka orden och ordens valörer att göra ett sådant påstående som Thage Peterson gjort.

Så sent som i december antog riksdagen på mitt förslag en rekonstruktionsplan för LKAB och ett nytt avtal för SSAB, en insats på 2,9 miljarder. Jag har redan redovisat vilka medelsbehov Statsföretag har för den närmaste tiden, och jag var beredd att framlägga förslag om dessa – de var i storleksordningen 3,2 miljarder. Är det att riva ned? Är det att sälja ut? Är det att skapa oro att ikläda sig sådana förpliktelser? Det faller på sin egen orimlighet. En debatt på de villkoren är jag verkligen inte speciellt imponerad av.

Om man försöker sammanfatta denna debatt kan man säga att den framför allt har en konstitutionell aspekt, herr talman. Det handlar om statens relationer till sina företag och om relationerna mellan den som företräder staten och de statliga företagen.

Vad som hände var att Statsföretag fick en redogörelse för hur propositionen skulle se ut. Oppositionen sade ingenting om detta.

När sedan Statsföretags styrelse gick emot mina förslag gick också oppositionen, både socialdemokraterna och moderaterna, ut och tog avstånd från en proposition som ännu inte var framlagd. Man gav sitt stöd till en styrelse som inte respekterade förslagen från ägarens företrädare. Man föregick alltså den riksdagsbehandling som i vanlig konstitutionell ordning skulle ske av mitt förslag till rekonstruktion av Statsföretag. Man grundade hela sitt agerande på den pressdebatt som uppstod därför att den tilltänkte ordföranden inte ville acceptera mina utredningsdirektiv.

Min konklusion är att detta är rätt anmärkningsvärt. Det är ett bräckligt underlag moderaterna och socialdemokraterna haft för sitt agerande i den här debatten. Jag kan starkt ifrågasätta om det är på detta sätt vi här i kammaren skall ta ansvar för den statliga företagsamheten.

Herr talman! Industriministern trodde möjligen att han skulle få sista ordet i och med det här inlägget. Av två skäl kan han dock inte få det.

Torsdagen den
25 februari 1982

Först och främst är det ju så, att om landets regering vill ändra målsättningen och riktlinjerna för Statsföretag, måste regeringen gå till riksdagen med sin begäran. Industriministern och regeringen kan således inte själva hålla på att "pula" med den frågan, utan regeringen får verkligen ta skeden i vacker hand och först lägga fram sina förslag inför riksdagen. Men det ville industriminister Åsling inte göra. Han försökte i stället tricksa med en egen väg för att komma fram till riksdagen, nämligen att först göra en affär med Statsföretag. Det brev han sände till Statsföretag innehöll ett affärsbud, vilket Statsföretags styrelse sade nej till.

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Den form av ministerstyre som industriministern nu vill ha är främmande för den svenska författningen. Industriministern säger att han är förgrymmad på Statsföretag, därför att detta företag inte gjorde som han ville. Men om spelreglerna skulle ha följts borde industriministern från början ha gått till riksdagen med en anhållan och sedan – med ett riksdagsbeslut i sin hand – ha skött affärerna med Statsföretags styrelse. Nu valde industriministern emellertid att gå en annan väg. Detta är en del av den vådliga hantering av Statsföretagsfrågan som jag har kritiserat.

Sedan måste jag säga, när industriministern nu i den här debatten drar in Statsföretags ordförande och den tilltänkte VD:n där, att det väl ändå inte var Karl-Axel Linderöth som tvingade ut herr Åsling på den här galejan. Tvärtom var det väl så, att industriministern gav färdiga direktiv om att ta ut Procordia ur Statsföretagsgruppen, sälja ut lönsamma bitar och företa en omfattande omorganisation av Statsföretags verksamhet. Detta tvingade då industriministern att ge information, som lämnades vid bl. a. presskonferenser. Det är alltså inte korrekt att säga att det var Karl-Axel Linderöths agerande som tvingade ut industriministern; det var ju i stället industriministerns eget agerande, som tvingade ut Karl-Axel Linderöth att ge ett besked beträffande VD-posten – och det beskedet tycker jag att man bör ha den allra största respekt för.

Det är därför litet illa, herr talman, att industriministern när vi ändå i kammaren här i dag kan konstatera att han har slagit till reträtt på väsentliga punkter i Statsföretagsfrågan och när vi från vårt håll är överens med honom om flera saker – bl. a. om behovet av en översyn Statsföretag – ändå fortsätter den här debatten med att genom nya tolkningar öka den osäkerhet och den misstämning som säkerligen råder på många håll i den statliga företagsverksamheten. Han kommer med nya turer kring Statsföretagsfrågan. När jag höll mitt första anförande hoppades jag att han inte skulle fortsätta med detta, utan att han skulle ge Statsföretags styrelse – och även den arbetsgrupp som skulle handha den här frågan – arbetsro. Av någon underlig anledning vägrar han att göra det. Stridsglad som han är fortsätter han diskussionen i helt nya banor som om ingenting hade hänt.

Sedan sade industriministern att min bild av Sveriges regering och dess politik verkar som en saga. Jag tror inte, herr Åsling, att de arbetslösa

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

tillvaro är någon saga. I allra högsta grad är det fråga om en hård vardag och en hård verklighet. De arbetslösa ungdomarnas tillvaro är ingen saga, och detsamma gäller också de människor som har slagits ut på grund av den borgerliga industripolitiken. Vi har ju haft den utvecklingen i vårt land att arbetslösheten har stigit till 1930-talshöjd. Vi har förlorat tiotusentals industriarbeten runt om i vårt land. Människor går i dag arbetslösa till följd av regeringens politik. Det är ingen sagovärld, herr Åsling, det är en verklighet.

Anf. 28 SVEN HENRICSSON (vpk):

Herr talman! Det är väl så att vi har kommit till slutet av den här debatten. Den har ju i många stycken varit intressant ur en ideologisk aspekt. Vårt parti går inte i god för att Statsföretag är den bästa av företagsformer. Var och en vet att även de statliga företagen lämnar åtskilligt övrigt att önska när det gäller medbestämmande och demokrati för de anställda. Här skulle vi vilja se en högre grad av självstyrelse för de anställda.

När moderaterna går till bred attack och ifrågasätter allt vad Statsföretag heter och eftersträvar privatisering, visar detta att det också rör sig om en klassfråga, en ideologisk fråga. Moderaterna vill slå ned varje tanke på ett socialt ägande och en social syn på produktionen. Samma resonemang går igen när vi här i landet diskuterar löntagarfonder och andra former för socialt bestämmande över produktionen. Man menar att varje tanke på detta skall krossas, eftersom man anser att det är någonting som är riktat mot den heliga privata äganderätten. Det är därför som jag i den här debatten gör en ideologisk utflykt – jag tycker att det är nödvändigt att sammanfatta på det viset.

Jag är besviken på centerpartiet. Centerpartiet har ibland visat att det inte alltid sväljer de moderata förslagen och att det inte alltid utan vidare ställer in sig i ledet. På centerpartihåll har man faktiskt ofta framfört tanken att vi också måste ha en social syn på produktionen, ha respekt för Kooperation och socialt ägande. Jag skulle ha önskat att industriministern hade avslutat den här debatten genom att ta avstånd från moderaternas attacker mot det sociala ägandet och Statsföretag och från moderaternas envetna krav på en privatisering av den statsägda sektorn.

Anf. 29 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Visst är det bra med en social produktion, men vi behöver nog också lönsam produktion, om vi skall ha råd med den sociala produktionen.

Herr talman! Jag hade inte tänkt att begära ordet mer, men eftersom industriministern avslutade sina inlägg med felaktiga beskyllningar, måste jag bemöta dessa. Läger man bud på presskonferenser, får man ofta svar via massmedia. Från moderat håll har vi inte tagit ställning, varken för eller emot herr Åslings bud eller för eller emot Statsföretags styrelses bud i dess helhet. Vi är beredda att ta vårt ansvar här i riksdagen. Vi är beredda att ta det i vår, och vi är, herr industriminister, öppna för alla diskussioner. Enligt vår

mening är det djupt oroande att man skjuter hela problemkomplexet Statsföretag framför sig, att man låter förlustflödena fortsätta. Här måste det till en handlingskraftig styrelse och ledning, och här måste det också till en realistisk målsättning.

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

Anf. 30 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag med anledning av det senaste inlägget säga att Margaretha af Ugglas härmed tar avstånd från vad både Ulf Adelsohn och Gösta Bohman har sagt i sina kommentarer, där de har varit negativa till mina tankar att dela upp Statsföretag i mera överblickbara enheter, flytta ut Procordia, skogsgruppen etc. Det kallades av Gösta Bohman för att "trixa" med lösningar – ett yttrande som Thage Peterson med välbehag har citerat tidigare. Men är moderaterna benägna för en omprövning, är det klart att det är intressant. Det är dock sent påtänkt. Med hänsyn till gällande regler finns det nu ingen möjlighet att lägga fram en proposition inom föreskriven tid. Vi får återkomma till medelsbehoven och den kortsiktiga redovisningen i samband med tilläggsbudget III. Det har jag tidigare lovat.

Jag är, Thage Peterson, öppen för samförstånd. Jag vill avpolitisera Statsföretagsfrågan. Jag har försökt hitta vägar ut ur en mycket besvärlig situation. Och jag tycker att jag är skyldig kammarens ledamöter att säga att alla faser i denna process inte har kunnat redovisas här i dag. Jag får återkomma till de frågorna.

Det bör måhända vara mig förlåtet att jag, när Thage Peterson och andra kritiserar mig för handläggningen av frågan, går i svaromål och påpekar det principiellt och konstitutionellt betänkliga i det sätt på vilket socialdemokrater och moderater har agerat i denna debatt. Thage Peterson har så rätt när han säger: Vill regeringen någonting, har den att lägga fram en proposition till riksdagen. Javisst! Det var också avsikten. Men propositioner måste rimligen förberedas. Och det ansvariga statsrådet måste i det sammanhanget ha rätt att korrespondera med den berörda statliga företagsgruppen och informera om hur de förslag som sedan skall framläggas för riksdagen ser ut. Det var vad som skedde i ett brev till Statsföretag. När Statsföretags ledning reagerade mot detta brev, gick både socialdemokrater och moderater in i beredningsprocessen och kritiserade officiellt en proposition som ännu inte var framlagd, vilket gjorde att jag insåg att jag inte kunde lägga fram den.

Margaretha af Ugglas och Thage Peterson får ursäktas mig, men detta kallar jag faktiskt ren och skär politisk opportunist. Både när det gäller riksdagens arbetsformer och när det gäller hanterandet av statliga företag är det ytterligt betänkligt att man skall lösa allvarliga framtidsfrågor, såsom frågor om organisatorisk och finansiell rekonstruktion, i den atmosfär som då skapas. Jag hoppas att det är en gemensam erfarenhet som vi drar av denna process att det inte får gå till på det sättet. Även om massmedia ger sin tolkning och även om det, Margaretha af Ugglas, blir nödvändigt att vid presskonferenser bemöta vissa inslag i debatten, måste regeringen ändå få avsluta sin beredningsprocess, för att sedan, när propositionen ligger på

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

riksdagens bord, ta debatten och kritiken. Om det inte skall gå till så, äventyras våra demokratiska arbetsformer över huvud taget.

Anf. 31 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag är inte medveten om att några moderater har varit inblandade i regeringens beredningsprocess. Vi sitter ju inte längre i regeringen.

Det enda moderata ställningstagande som jag känner till är just reaktionen på industriministerns uttalande i massmedia om Procordia, där staten så att säga skulle köpa av sig själv. Moderaterna tycker inte att det verkar så tilltalande. Något ställningstagande har icke gjorts från moderat håll – jag upprepar det – till förslagen i sin helhet, till herr Åslings bud, som presenterades på en presskonferens, eller till Statsföretags styrelses bud, också presenterat i massmedia. Vi avvaktar förslag till riksdagen, och vi hoppas att de kommer så snart som möjligt.

Anf. 32 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Så här i debattens elfte timme blir herr Åsling plötsligt mycket intressant. Han kastar sig in i den principiella och konstitutionella debatten. Jag har då en fråga till industriministern: Menar herr Åsling verkligen att om regeringen bär sig klanligt åt eller säger dumheter på en presskonferens, så får inte oppositionen kommentera vad som har sagts eller lägga fram egna synpunkter på den fråga som har behandlats? Menar verkligen industriministern att oppositionen skulle vara förhindrad att t. ex. tala om för en industriminister att han har sagt något dumt, att han är på fel väg, att oppositionen tycker annorlunda?

Hur skall man annars tolka uttrycket opportunist? Vad har det med opportunist att göra, att jag som företrädare för den socialdemokratiska oppositionen tyckte att herr Åsling började hantera Statsföretagsfrågan väl vådligt och att jag snabbt gick ut och sade att frågan får avpolitiserats och dämpas ner om inte Statsföretag skall skadas? Tillsätt en arbetsgrupp, som kan göra översynen av Statsföretag! Lägg litet sordin på upprörda känslor! – Det var mina kommentarer. Menar verkligen industriministern att oppositionen inte skall kommentera den beslutsprocess beträffande Statsföretag som han tillsammans med tidningarna och andra massmedia är inbegripen i?

Anf. 33 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Nej, förvisso har oppositionen all rätt att säga sin mening. Men tidningar och andra massmedia har knappast någonting med beslutsprocessen att göra. Däremot är naturligtvis mina relationer med och mina skrivelser till Statsföretag en del av beslutsprocessen, av beredningsprocessen, inför propositionsskrivandet. Det är Thage Peterson själv som föranleder mig att påminna om dessa samband, eftersom han nyss sade att om regeringen vill någonting, så har den att lägga fram en proposition för riksdagen.

Torsdagen den
25 februari 1982*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

Vad är det som har skett? Ja, jag har alltså underrättat den berörda företagsgruppen om propositionens innehåll. Plötsligt rusar då socialdemokrater och moderater in i beslutsprocessen och tar avstånd från förslaget, i inte fullt så sköna ordalag som Thage Peterson nyss refererade – i väsentligt mer opportunistiska ordalag, vill jag påstå. Därmed har ju debatten om propositionen startat innan propositionen var utformad, innan den låg på riksdagens bord och innan man över huvud taget hade en kammardebatt. Oppositionen är självfallet i sin fulla rätt att göra på detta sätt. Men ta då också konsekvenserna!

Och vilka är konsekvenserna? Jo, de är att det inte var möjligt att underställa riksdagen en proposition med det avsedda syftet, att Statsföretags 46 000 anställda lämnas i något större ovisshet. Vi skall se till att de inte behöver leva i den ovissheten, men självfallet blev ovissheten större när inte detta samlade grepp kunde tas, som avsikten var. Det är alltså konsekvenserna. Har man det klart för sig bör man från oppositionens sida också tänka över sin situation en annan gång.

Anf. 34 THAGE PETERSON (s):

Herr talman! Det sista som industriministern sade är ju egentligen fullkomligt nonsens. Om en regering vill ändra på ett riksdagsbeslut, så kan ju detta inte ske genom en brevväxling med Statsföretags styrelse och icke heller genom en två eller tre presskonferenser. Vad som gäller är att riksdagen har fastställt riktlinjer och målsättningar för Statsföretags verksamhet. Det skedde 1969. Dessa har icke Sveriges riksdag ändrat på. Då menar jag att om regeringen vill ha nya riktlinjer, om regeringen vill att en ny målsättning skall gälla, så måste regeringen faktiskt gå till riksdagen för att få beslut om detta.

Detta var en av de saker jag sade i min kommentar till industriministerns agerande i början. Jag ansåg det vara fel att ta turen med Statsföretag i den här frågan. Statsföretags styrelse hävdade också mycket riktigt, att industriministerns utspel stred mot riksdagens beslut om riktlinjer och målsättningar.

Nu har industriministern myntat ett nytt uttryck i vår konstitution. Han säger: Utredningsprocessen skall vara nästan fri från oppositionens kritik. Under tiden som jag håller på med beslutsprocessen för att förbereda min proposition till riksdagen skall inte oppositionen kommentera mina förändringar och låtanden.

Det är ett uttalande från industriministern som det vore intressant att få synpunkter på från ledamöter i konstitutionsutskottet och också från våra grundlagsfäder. Det är verkligen ett nytt inslag i vår svenska demokrati när industriministern säger: När jag håller på att förbereda mina ärenden, så skall oppositionen lämna mig i stort sett i fred.

Sedan, industriministern: För att få den klarhet som jag ansåg att oppositionen i riksdagen, svenska folket, Statsföretag, dess anställda och kommunerna borde ha i den här frågan framställde jag den 18 januari, alltså för långt mer än en månad sedan, den här interpellationen. Det var direkt

Torsdagen den
25 februari 1982

*Om de statliga
företagens verk-
samhet och fram-
tid*

efter det att jag förstod att industriministern enligt min mening hade hamnat på fel väg som jag frågade: Vad är innebörden i och avsikten med de direktiv industriministern har lämnat beträffande de statliga företagen? Jag gjorde det för att få en debatt, för att få en redovisning av industriministern i riksdagen. Jag hade inte haft någonting emot att få svaret långt tidigare. Jag hade inte sagt nej till ett svar bara ett par dagar efter den 18 januari, för jag var väldigt angelägen att få dessa klarlägganden och en chans att diskutera problemen. Nu får vi debatten över fem veckor efter det att interpellationen framställdes. Det är en lång beslutsprocess som industriministern har kostat på sig – det måste jag säga.

Anf. 35 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Beslutsprocessen har varit ännu längre. I en debatt den 10 december i fjol krävde jag besked av industriministern när det gällde Statsföretag. Så nog har industriministern haft tid på sig att tänka och överväga. Han har även haft tid på sig att ta kontakt med berörda borgerliga partier i den här frågan. Det finns ju trots allt fortfarande en borgerlig majoritet här i kammaren, som det hade varit möjligt att samla till debatt om en realistisk målsättning för Statsföretag.

Vad industriministern kritiserar är ju faktiskt ingenting annat än debatten i ett öppet demokratiskt samhälle. Den vill väl ändå inte industriministern att vi skall avstå från. Jag är förvånad över att industriministern, som är en så garvad politiker, är så lättskrämd inför en sådan debatt.

Anf. 36 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag kan försäkra Margaretha af Ugglas att jag inte är lättskrämd. Men om man skalar av missförstånd, missuppfattningar och dålig information och ser till substansen i moderaters och socialdemokraters anmärkningar mot mig i denna debatt, finner man att ett genomgående tema är att anmärkningarna gäller handläggningen av frågan. Då måste jag faktiskt få försöka sortera begreppen, eftersom ni inte gör det själva.

Jag vill inte på något sätt – det vill jag understryka, Thage Peterson – ifrågasätta oppositionens rätt att när som helst kritisera regeringen och dess enskilda ledamöter. Den rätten är självklar och oomstridd. Men ta då konsekvenserna och skyll inte oron, ståhejet och presskonferenserna på mig. Vad är det som hänt? Jag har alltså avlåtit en skrivelse till Statsföretags styrelse med en redogörelse för vad en tillämnad proposition skulle innehålla. Oppositionen fann det opportunt att gå in i diskussionen då och diskutera frågan vid det tillfället och inte när den tillämnade propositionen ligger på kammarens bord. Det är klart att det skapar oro och förvirring, när man från oppositionens sida går in i ledet mellan ansvarigt statsråd och de statliga företag som är föremål för propositionen och beredningsarbetet. Skyll inte oron på mig. Ta er en funderare på hur ni handlat i denna fråga! – Detta är mina sista ord i den här debatten.

Herr talman! Eftersom industriministern väljer att själv recensera den här debatten och inte denna gång överlåter det åt massmedia, vill jag nog ändå sammanfatta min egen huvudkritik i två punkter.

Torsdagen den
25 februari 1982

Den ena gäller varför ingenting hänt i fråga om de statliga företagen under två borgerliga mandatperioder och under de sex år som industriministern varit industriminister.

*Meddelande om
frågor*

Den andra punkten är min oro för och min kritik av att man nu skjuter hela frågan framför sig till efter valet.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1981/82:105 till justitieutskottet

7 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1981/82:69 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Tunisien

1981/82:107 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Republiken

Korea

1981/82:108 Dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Sovjetunionen

1981/82:112 Lag om styrelserepresentation för samhället i vissa stiftelser

8 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 25 februari

1981/82:277 av *Sten-Ove Sundström* (s) till industriministern om volframfyndigheten i Tjåmotis:

Världskonsumtionen av volfram har ökat snabbt under de senaste åren. Sverige importerar över 80 % av sitt behov av volfram som i huvudsak används som legeringsämne i verktygs- och snabbstål. Malmen i landets enda volframgruva beräknas räcka i ca tio år. Jakten på nya fyndigheter har bl. a. resulterat i lovande fynd i Tjåmotis i Norrbotten.

Denna fyndighet beräknas innehålla flera miljoner ton volframmalm samt anses vara den bästa fyndigheten i landet. Nämnden för statens gruvegendom har mutat in området, som bör detaljprospekteras under de närmaste åren. Med tanke på landets volframbehov samt arbetsmarknadsläget i Norrbotten vill jag till statsrådet och chefen för industridepartementet ställa följande fråga:

Är industriministern beredd att vidta snabba åtgärder för att påskynda detaljprospekteringen av volframfyndigheten i Tjåmotis?

Torsdagen den
25 februari 1982

*Meddelande om
frågor*

1981/82:278 av *Nils-Olof Grönhagen* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att öka sysselsättningen:

Det har redovisats att det i dag finns 153 000 arbetslösa i vårt land.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Pågår det något brådskande arbete inom departementet som tar sikte på att snabbt vidtaga extraordinära åtgärder för att öka sysselsättningen och därmed avsevärt minska antalet arbetslösa?

1981/82:279 av *Gunnar Olsson* (s) till industriministern om den aviserade försäljningen av företaget Wasabröd:

Enligt meddelande som lämnats i massmedia den 24 februari har regeringen denna dag beslutat ge klartecken till försäljningen av Wasabröd AB till den schweiziska firman Sandoz.

Mot bakgrund av detta vill jag till industriministern ställa följande fråga:

Vilka motiv har legat till grund för regeringens ställningstagande i denna för de anställdas trygghet och för hela Värmland så betydelsefulla fråga?

1981/82:280 av *Thage Peterson* (s) till industriministern om den aviserade försäljningen av företaget Wasabröd:

En livskraftig inhemsk livsmedelsindustri är viktig inte minst av försörjningsskäl i en eventuell avspärrningssituation. Wasabröd är ett exempel på ett livskraftigt svenskt företag och ett av de starkaste och mest välkända företagen i den svenska livsmedelsindustrin. Wasabröd är också oerhört betydelsefullt för sysselsättningen i Filipstad. En avveckling skulle betyda katastrof för bygden.

Från industripolitisk synpunkt är det viktigt att livsmedelsindustrin ökar vidareförädlingen inom landet och ökar exporten av förädlade livsmedelsprodukter. Flera intressenter i Sverige har enligt vad som framkommit förklarat sig intresserade av att gå in i Wasabröd och därmed bevara företaget i svensk ägo.

Trots alla dessa fakta har regeringen fattat beslut om att tillåta det schweiziska multinationella företaget Sandoz att förvärva Wasabröd. Några garantier för en fortsatt utveckling av Wasabröd i Sverige eller bindande garantier för en bevarad sysselsättning i Filipstad finns såvitt jag vet inte. Jag utgår ifrån att regeringen har fått sådana garantier.

Jag vill fråga industriministern:

Vilka skäl har legat till grund för regeringens beslut att tillåta en försäljning av Wasabröd till utländska intressen?

1981/82:281 av *Sten-Ove Sundström* (s) till kommunikationsministern om transportstöd till viss typ av företag i Norrbotten:

December 1981 beslutade riksdagen att begränsa transportstödet för Norrland. Bl. a. slopades uttransportstödet för produkter från järn- och stålverk.

I de anvisningar som getts ut av transportrådet innefattas dessutom dotterföretag som ägs av järn- och stålverk, även om dessa tidigare klassats som verkstadsföretag och därigenom erhållit transportstöd. Ett sådant företag är Plannja i Luleå, som nu genom de nya "reglerna" tappar stödet fr. o. m. mars 1982.

Eftersom transportstödet för Plannja har stor betydelse från lokaliseringssynpunkt för verkstadsindustrin vill jag till kommunikationsministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder för att norrbottniska företag av Plannjas typ även i fortsättningen skall erhålla transportstöd?

9 § Kammaren åtskildes kl. 14.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 88

Torsdagen den
25 februari 1982

*Meddelande om
frågor*